

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Τίμαιος καὶ Νόμοι.

1. Τίμαιος.

Ἡ δυσχέρεια τοῦ ἔργου τούτου ἐν τῷ διαλεκτικῷ αὐτοῦ περιεχομένῳ ἀφορᾷ κυρίως τὸν ἀκριβῆ ἀφορισμὸν μεταξὺ ἐκείνου τὸ ὅποιον πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπιστημονικὴ θεωρία καὶ ἐκείνου τὸ ὅποιον εἶνε ἐλεύθερον προϊόν τῆς φαντασίας (ιδ. κυρ. 59 CD) ἢ ἀφήγησις ἀπλῶν πιθανοτήτων διαφόρων βαθμῶν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐν γένει τὸ ὄριον εἶνε φανερόν: πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς αἰωνίως οὔσας ἀρχὰς ἀνάγκη νὰ ἰσχύη διαρκῶς καὶ ἀκραιώως, πᾶν ὅ,τι τοῦναντίον ἀφορᾷ τὴν κατ' εἰκόνα γένεσιν, ἀφοῦ εἶνε κατὰ τὸ κῦρος αὐτοῦ ἀλλοιωτὸν καὶ μόνον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τῷ ἀληθεῖ προσομοιάζον ἀπεικόνισμα, ἀνάγκη καὶ τοῦτο νὰ θεωρηθῆ τὸ πολὺ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιθανόν (29 BD. Διὰ τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῶν λέξεων *πίστις* καὶ *ἀλήθεια* πρβλ. «Πολιτεία» 511 E, 533 E· τὴν πλησιεστέραν κατὰ τ' ἄλλα ἀναλογίαν παρέχει Φιλ. 59 AB). Πράγματι ὅμως σχεδὸν τὰ πάντα, καὶ τινὰ στενωῶς συνεχόμενα πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἀρχῶν, ἀποδίδονται ὑπὸ μορφὴν ἀφηγηματικῆς ἐκθέσεως τῆς πλάσεως τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν ἐκάστου νὰ ἀποφασίσῃ τί ὁ Πλάτων θέλει νὰ ὑποστηρίξῃ ὡς ἐπιστημονικὴν θεωρίαν καὶ τί θὰ παρέδιδεν ἀναντιρρότως τῇ κριτικῇ ὡς μῦθον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ὑπάρχει ἀσφαλέστερον κριτήριον ἀπὸ τὴν ἐπιμελῆ σύγκρισιν πρὸς τὰ λοιπὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ χρόνον πλησιέστερα ἀποδεικνύονται τὰ πρὸ ὀλίγου παρ' ἡμῶν ἐξετασθέντα τρία: ὁ «Σοφιστής», ὁ «Πολιτικός» καὶ ὁ «Φίληβος». Καὶ τὰ τρία εἶχον ἤδη ἐπιληφθῆ τοῦ θέματος τῆς κοσμογονίας ἢ—ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ ὁ προσωπικὸς πλάστης, ὁ δημιουργὸς—τῆς πλάσεως τοῦ κόσμου. Κατ' ἀρχὰς ἄρα εὐρισκόμεθα σχεδὸν ἐντελῶς ἐπὶ γνωστοῦ ἐδάφους.

A. Ὁ δημιουργὸς καὶ αἱ Ἰδέαι (σελ. 27 D 30 B).

Τὸ πρῶτον ζήτημα ἀφορῶν τὴν θεωρίαν τῶν ἀρχῶν τὸ ὅποιον ἀπαντῶμεν εἰς τὸν «Τίμαιον» εἶνε τὸ ἑξῆς: Ποῖον ἢ τί ἐννοεῖ ἡ λέξις δημιουργός; Ὁ Ἀριστοτέλης ἀνακινεῖ τὸ ζήτημα σχεδὸν εἰρωνικῶς, προ-

φανῶς ἐπειδὴ νομίζει ὅτι ὁ Πλάτων ἀφῆκε σκοτεινὴν τὴν σχέσιν τῆς ἐνεργοῦ ἀρχῆς (τὸ ἐργαζόμενον) πρὸς τὰς Ἰδέας (Μεταφ. I 9, 991a 22) Διὰ τοῦ «Φιλήβου» ἐδόθη ἤδη ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο· νομίζομεν δὲ ὅτι ἡ αὐτὴ ἀπάντησις δύναται ἀναντιρρήτως νὰ ἰοχύση καὶ διὰ τὸν «Πολιτικόν». Ἀπομένει ἀκόμη νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἡ αὐτὴ λύσις εἶνε δυνατὸν νὰ διατηρήσῃ τὸ κῆρος αὐτῆς καὶ ἀπέναντι τοῦ «Τιμαίου» ἢ μήπως εἶνε ἀνάγκη νὰ εὔρωμεν ἄλλην τινά. Δὲν εἶνε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀδύνατόν τι νὰ μετέβαλεν ὁ Πλάτων, μετὰ τὸν «Φίληβον», τὴν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου γνώμην αὐτοῦ, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσον οὐδὲν θετικὸν γινώσκομεν ὡς πρὸς τὸ μεταξὺ τῶν δύο συγγραμμάτων διαρρηθεῖσαν χρονικὸν διάστημα.—Θὰ ἀκολουθήσωμεν, ὡς συνήθως, πιστῶς τὸ κείμενον.

Καθ' ὃν τρόπον τελευταίως εἰς τὸν «Φιλήβον» (59) οὕτω καὶ ἐνταῦθα, λίαν ἀποτόμως ἀντιπαρατίθενται τὸ εἶναι εἰς τὸ ὅποιον πᾶσα γένεσις εἶνε ἀλλοτρία καὶ τὸ γινόμενον τὸ ὅποιον οὐδέποτε εἶνε, ἐκεῖνο μὲν ἀντικείμενον τῆς διανοήσεως καὶ τῆς ἀσφαλοῦς θεμελιώσεως τοῦτο προσιτὸν μόνον εἰς τὸν «δόξαν» καὶ τὴν μὴ τὴν αἰτίαν ἐξετάζουσαν αἰσθησίν· κατόπιν δὲ ἀναζητεῖται διὰ τὴν γένεσιν, ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὸν «Φίληβον» «αἰτία» τις (26 E, πρβλ. Σοφ. 265 B, Πολιτικ. 270A). Ὁ κόσμος εἶνε γεγεννημένος διότι εἶνε αἰσθητὸς καὶ σωματικὸς (οὕτω καὶ ὁ «Πολιτικὸς» 269 DE), ἀνάγκη ἄρα νὰ ἔχῃ αἰτίαν τινά, πλάστην ἢ πατέρα, τοῦ ὁποίου ἢ ἀνεύρεσις εἶνε βεβαίως δυσχερής, τὸν ὅποιον ὅμως, καὶ ὅταν ἀκόμη εὔρωμεν, εἶνε ἀδύνατον νὰ καταστήσωμεν (ἀρκούντως καταληπτῶς) γνωστὸν εἰς τοὺς πάντας. Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως ἀρκεῖ ἡ μόνη προϋπόθεσις ὅτι ἦτο ἀγαθὸς (29 E, πρβλ. Α ἄριστος τῶν αἰτίων), ἐπεθύμει ἄρα τὸ ὑπ' αὐτοῦ πλασθὲν νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ δυνατὰ ἀγαθὰ ἢ ὅπερ κατ' οὐσίαν σημαίνει τὸ αὐτό, ὅτι κατὰ τὴν πλάσιν τοῦ κόσμου προσέβλεπε τὰ αἰώνια πρότυπα καὶ κατασκεύασεν αὐτὸν καθ' ὁμοίωσιν τούτων, τοῦθ' ὅπερ ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πραγματικοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ κόσμου (αἱ δύο αὗται ἔννοιαι λαμβάνονται πάλιν, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῷ «Φιλήβῳ», τελείως ὡς ἐν 28 A--29 A). Τὸ κάλλος ὅμως τοῦτο καὶ ἡ ἀγαθότης συνίστανται (δὲν ἀνεμένομεν κἂν ν' ἀκούσωμεν διάφορόν τι) εἰς τὴν κατὰ νόμον τάξιν. Ἡ πλάσις τοῦ κόσμου ταυτίζεται πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐν νόμου τάξεως εἰς τὴν πρότερον ἄτακτον κίνησιν (30 A, Πολιτ. 273 B-D)· ἡ τάξις εἶνε ἀναντιρρήτως καλλίτερόν τι ἢ ἡ ἀταξία. Ἡ ἀγαθότης σημαίνει πλὴν τούτου, κατ' οὐσίαν πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ, τὴν λογικότητα τοῦ κόσμου. Ὁ νοῦς ὅμως προϋποθέτει ψυχὴν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον θέσας εἰς τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τὸν νοῦν. Οὕτω δὲ ὁ κόσμος ἀποτελεῖ ἡμιψυχόν τι λογικὸν καὶ ζῶν (30 A B). Καὶ τοῦτο συμφωνεῖ, μέχρι καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἐπικλήσεως τῶν σοφῶν τῆς παλαιότερας ἐποχῆς οἱ ὅποιοι παρεδέχοντο ταῦτα ἀνεκέρως οὕτω (29 E), πρὸς τὸν «Φίληβον» (28-30· 28 D), οὐχὶ δ' ὀλιγώτερον

καὶ πρὸς τὸν «Σοφιστήν» (τὸ νὰ συμπεραίνῃ ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ νοῦ τὴν ὑπαρξίν τῆς ζωῆς καὶ ψυχῆς, 249 A) καὶ τὸν «Πολιτικὸν» (269 D).

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐπίκλησις ἐκείνη ὡς καὶ ἡ διαρκῆς χρῆσις τῆς διηγηματικῆς μορφῆς (λέγεται ὅτι ὁ κόσμος ἤρξατό ποτε, ἄρα ἐν ὠρισμένη ἐποχῇ, ὑπάρχων 28 B) καθιστᾷ ἡμᾶς ἀμέσως προσεκτικούς εἰς τὸ ὅτι ἡ ὅλη αὕτη τῆς ἱστορικῆς γενέσεως τοῦ κόσμου περιγραφὴ ἢ γιγνομένη συμφώνως πρὸς τὴν γενικὴν δήλωσιν ἐν 29 B, δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτησὶν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀκαταμάχητος ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια· ἀλλ' ὡς τοιαύτη δύναται νὰ ἰσχύσῃ μόνον τὸ ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ ἐκ τῆς καθαρᾶς περὶ τῶν ἀρχῶν θεωρίας· προϋποτιθέμενον ἀπλῶς δὲ ὑπὸ μορφὴν ἱστορικῆς γενέσεως ἐμφανιζόμενον· τοῦτο δὲ τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε ἢ ὅ,τι ἐν τῷ «Φίληβον» ἐβεβηαιώθη δι' αὐστηρᾶς διαλεκτικῆς ἀποδείξεως, τοῦτέστιν ὅτι πᾶν τὸ ἀγαθὸν καὶ ὠραῖον ὡς καὶ πᾶν ὠρισμένον συγκεκριμένον εἶναι καὶ «γένεσις εἰς οὐσίαν», ὁμοίως καὶ πᾶς νοῦς, πᾶσα ζωὴ καὶ ἰδίως τοῦ κόσμου, στηρίζεται ἐπὶ μιᾶς καὶ μόνῃς τελευταίας ἀρχῆς· τῆς τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀορίστου, ἐν μιᾷ λέξει ἐπὶ τοῦ νόμου. Ἡ τελευταία αὕτη ἀρχὴ ὑποδεικνύεται ἤδη ἐνταῦθα σχεδὸν ἐπαρκῶς διὰ τῆς φράσεως ὅτι ἐν τῇ ἄλλως ἀτάκτῳ, τυχαία κινήσει (κινούμενον πλημμελῶς—τὸ μέλος εἶνε ὁ νόμος—) ἀνάγκη ἦτο νὰ εἰσέλθῃ τάξις. Διότι μεταξὺ τάξεως καὶ ἀταξίας ὑφίσταται τοιαύτη σχέσις ὅποια μεταξὺ καθορισμοῦ καὶ ἀοριστίας (πέρας καὶ ἀπειρία)· ἡ ἀναλογία αὕτη εἶχε ῥητῶς διατυπωθῆ (Φιλ. 26 B). Μέχρι τοῦ σημείου τούτου τίποτε δὲν ἐπαφίεται εἰς τὴν ἀβεβηαίαν ἐρμηνείαν ἀλλ' ἡ ἔννοια τῶν ἐκτιθεμένων δίδεται εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῆς ἀναποφεύκτου παραβολῆς πρὸς τὰ λοιπὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος, κατὰ προτίμησιν πρὸς τὸν «Φίληβον».

Οὕτω ὅμως δίδεται ἤδη καὶ ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τί σημαίνει ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός. Ἡ αἰτία, τὸ κάλλιστον καὶ ἄριστον, ὁ ἐνεργὸς νοῦς, ὁ πατήρ καὶ πλάστης, ὁ θεὸς δὲν δύναται νὰ διακριθῇ τῆς ἀρχῆς τοῦ καθορισμοῦ—ἡ ὅποια πάλιν ταυτίζεται ὄχι πρὸς τὰς Ἰδέας ἀλλὰ πρὸς τὴν Ἰδέαν—ἐν τῇ ἔννοιά ὅτι αὕτη, ὡς τι ἐκτὸς τῶν Ἰδεῶν ὑπάρχον, ὡς διακεκριμένη οὐσία, ἀντιτίθεται πρὸς αὐτὰς ταύτας τὰς Ἰδέας εἰς τὰς ὅποιας καὶ μόνον προσβλέπουσα ἔπλασε τὸν κόσμον, ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ αἰτίου, ἡ ὅποια ἐν τῷ «Φαίδωνι» εἶχεν ἀποδοθῆ εἰς αὐτὴν τὴν Ἰδέαν, ἀφηρέθη ἀπ' αὐτῆς καὶ μετεβιβάσθη εἰς ἄλλην ἀνεξάρτητον αὐτῆς, πρὸ αὐτῆς ὑπάρχουσαν ἀρχέγονον οὐσίαν. Καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἀφηρημέναι ἔννοιαι τοῦ Ἀριστοτέλους δυσκόλως θὰ ἐπέτρεπον εἰς ἡμᾶς νὰ ἀποχωρήσωμεν οὕτω βιαίως, καὶ ἐν τῇ ἔννοιά ταύτῃ, τὴν «κινουσαν» ἀπὸ τῆς «τυπικῆς» αἰτίας, τὴν δύναμιν ἀπὸ τοῦ νόμου, εἰς τρόπον ὥστε αἱ Ἰδέαι νὰ εἶνε αἰτίαι μόνον ἐν τῇ ἔννοιά τύπων ἢ νόμων, λογικῶν «βάσεων», ἐνῶ ὁ τούτων διάφορος καὶ κεχωρισμένος θεὸς νοῦς νὰ εἶνε τοιαύτη ἐν τῇ ἔννοιά ἐνεργοῦ οὐσίας. Ἀλλ' ἡ Ἰδέα τῆς

Ἰδέας, ὁ νόμος ἐν γένει τῆς νομιμότητος ἢ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀορίστου, πραγματοποιεῖται ἀπεργαζόμενος οὕτω τὴν γένεσιν ὅχι ἄλλως ἢ διὰ τῆς εἰσόδου τῶν Ἰδεῶν, τ. ἔ. τῶν καθ' ἕκαστον καθορισμῶν, εἰς τὸ ἀόριστον. Ἡ εἴσοδος αὕτη εἶνε ἡ γένεσις εἰς οὐσίαν· αὕτη ἀπεργάζεται τὸ συμβαίνειν, ἀπεργάζεται αὐτὸ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι θεμελιοῖ αὐτό· ὅλαι δὲ αἱ ἐπιστῆμαι ἐν τῇ ὥριμῳ αὐτῶν μορφῇ οὔτε εὐρίσκουσιν οὔτε ζητοῦσιν ἄλλην ἐνεργὸν αἰτίαν πλὴν τοῦ νόμου. Οὔτε ἐν τῷ «Φιλίβῳ» ἀπεδείχθη ὁ χωρισμὸς τῆς αἰτίας ἀπὸ τοῦ νόμου διὰ τῆς διακρίσεως τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτίας ἀπὸ τῆς τοῦ καθορισμοῦ, διότι διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὑρεθῇ ἄλλη τις ἐννοία πλὴν τῆς τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀορίστου, οὔτε ἐν τῷ «Τιμαίῳ» δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τοῦτον ἐκ τῆς ἀντιπαράθεσεως τοῦ δημιουργοῦ τοῦ κόσμου καὶ τῶν προτύπων εἰς τὰ ὅποια ἀπέβλεψε. Ἡ Ἰδέα (ἡ νομιμότης ἐν γένει) πραγματοποιεῖται, ἀπεργαζόμενῃ οὕτω τὸ γίνεσθαι καὶ τὸ συγκεκριμένον εἶναι, κατὰ τὸ μέτρον τῶν Ἰδεῶν τ. ἔ. τῶν καθ' ἕκαστον νόμων, αἱ ὅποια Ἰδέαι, ἐν παρουσίᾳ πρὸ πολλοῦ γνωστῇ, καταληπτῇ εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ συνεπῶς πολὺ καταλλήλῳ διὰ τὴν ζωηρὰν περιγραφὴν τῆς πλάσεως τοῦ κόσμου, ἀποκαλοῦνται πρότυπα συμφώνως πρὸς τὰ ὅποια διαπλάττονται τὰ ἐν τῷ κόσμῳ συμβαίνοντα.

Δι' ἄλλην τινὰ ἐρμηνείαν οὔτε ὁ «Τιμαίος» οὔτε ἄλλο τι σύγγραμμα παρέχει εἰς ἡμᾶς ἀσφαλῆ διδόμενα. Οὔτε εἰς τὸν «Φαίδωνα» ὁ ὅποιος ἴσως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὅρος συγκρίσεως, δύναται ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς θεμελιώσεως διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἢ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς διὰ τῶν Ἰδεῶν ὡς καθαρῶς λογικῆς βάσεως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντίθεσις ἀποκλείουσα πάντα ἄλλον ὅρον διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων διὰ τὴν Ἰδέαν ἴστατο ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀγαθόν. Οὔτε θὰ ἦτο δυνατόν ἐκεῖ νὰ ὑπονοεῖται π.χ. ἡ γνώμη ὅτι ἐὰν εἴχομεν τὴν διὰ τοῦ ἀγαθοῦ θεμελίωσιν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραιτηθῶμεν τῆς Ἰδέας· τοῦναντίον αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν εἶνε αἰτία ὡς Ἰδέα, ἀλλ' ὡς Ἰδέα τῶν Ἰδεῶν, ὡς βάσις ἀλλ' ὡς βάσις τῶν βάσεων· διὰ τοῦτο καὶ διὰ μόνῃς αὐτῆς οὐδὲν θὰ ἐπετυγχάνομεν· μόλις παύσῃ νὰ εἶνε ἡ Ἰδέα τῶν Ἰδεῶν δὲν θὰ εἶνε πλέον τίποτε· εἶνε ἄρα ἀπαραίτητος ἀνάγκη νὰ εἰδικτοποιηθῇ εἰς τὰς κατ' ἰδίαν Ἰδέας ἄλλως οὐδὲν κατορθοῖ ὡς αἰτία. Ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς ἐννοίᾳ μεταχειρίζεται ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου τὰ πρότυπα αὐτοῦ ἄνευ τῶν ὁποίων, φαίνεται, δὲν θὰ ἦρχουν ὀλόκληρος ἡ ἀγαθότης καὶ ὀλόκληρον τὸ κάλλος αὐτοῦ διὰ νὰ μεταδώσωσιν εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀγαθὸν καὶ ὄραϊον.

Μετὰ πάντα ταῦτα δὲν μοῦ εἶνε δυνατόν νὰ ἀνεύρω ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου τοῦ «Τιμαίου» πραγματικὴν τινα παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ὡς νόμου σημασίας τῆς Ἰδέας καὶ τοῦ ἀπολύτως ὑπερόχου αὐτῆς κύρους μὴ ἀνεχομένου παρ' ἑαυτῷ ἄλλην μᾶλλον ἀρχέγονον οὔτε ἄλλην ἐξ ἴσου

ἀρχέγονον ἀρχήν, τ. ἔ. τῆς σημασίας αὐτῆς ὡς τῆς ἀπολύτου λογικότητος. Ἡ μόνη αἰσθητὴ διαφορὰ ἐν σχέσει πρὸς τὰ προγενέστερα συγγράμματα εἶνε ἡ ἔξωτερικὴ μορφή. Ἡ μυθικὴ τοῦτέστι μορφή (29 B) ἐπέτρεπε καὶ ἀπῆται πολὺ εὐρύτεραν χρῆσιν τῆς προσωποποιήσεως ἢ ὅτι μέχρι τοῦδε ἐπέτρεπε τοῦτο εἰς ἑαυτὸν ὁ Πλάτων. Ὑπερίνω ὅμως τῆς ἐλευθερίας ταύτης τὴν ὁποῖαν ἐπιτρέπει εἰς ἑαυτὴν ἡ περιγραφὴ ἔχομεν τὰς μέχρι κόρου σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ σύγγραμμα ἐπαναλαμβανόμενας ἀπεριφράστους δηλώσεις αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος. Κατὰ ταῦτα ἐνταῦθα, εἴαν ποτε, ἡ μυθικὴ μορφή, εἶνε ὄχι ὑπόθεσις τὴν ὁποῖαν δύναται τις ἢ μὴ νὰ παραδεχθῆ ἀλλὰ φιλολογικὸν γεγονός τὸ ὁποῖον ἀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐρμηνεία.

Καὶ αὕτη ἀκόμη ἢ μᾶλλον ῥητὴ ἔκφρασις τοῦ προτύπου κατὰ τὸ ὁποῖον διεσκευάσθη ὁ κόσμος, τοῦτέστι τὸ «νοητὸν ζῶν» (νοητὸν ζῶον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἐκτὸς τοῦ ὅ ἐστὶ ζῶον, ἐν 39 E. κατ' οὐσίαν ἐν 30 C—31A) ἔχει τὴν βάσιν αὐτῆς ἐν τῷ «Φιλήβῳ». Ἐκεῖ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἀνθρώπος, ὡς καὶ πάντα τὰ ἔμψυχα ὄντα, ἀντλοῦσιν ἐκ τοῦ σύμπαντος τόσον τὰς οὐσίας τοῦ σώματος μετ' ὅλων τῶν λειτουργιῶν (δυνάμεων 29 BC) αὐτῶν ὅσον, καὶ ἰδίως, πᾶν ὅ,τι εἰς ζωὴν, ψυχὴν καὶ νοῦν κέκτηνται. Ἐν τῷ προτύπῳ λοιπὸν τοῦ κόσμου νοεῖται τὸ σύνολον τῶν ἰδιοτήτων ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀνήκουσιν εἰς τὸ ζῶν ὡς τοιοῦτον ὄχι ἄρα ἀπλῶς ἢ ἀόριστος γενικὴ ἐννοία τοῦ ἐν γένει ζῶντος ἀλλ' ἡ συνένωσις τῶν νομίμων βάσεων ὅλων τῶν θεμελιωδῶν τῆς ζωῆς ὄρων, οὕτω δὲ εὐρίσκεται τεθειμένη ἐν αὐτῷ ἡ θεωρητικὴ βάσις τόσον τῶν στοιχείων τοῦ σώματος ὅσον καὶ τῶν μεγάλων ὑποδιαρέσεων τῶν ἐμψύχων ὄντων τὰς ὁποίας παραδεχόμεθα ὡς ἀνταποκρινομένας πρὸς τὰ στοιχεῖα. Τὸ «νοητὸν ζῶον» ταυτίζεται ἄρα πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον, ἔκφρασιν τὴν ὁποῖαν οἱ μεταγενέστεροι, ὡς σαφεστέραν, ἔθεσαν εἰς τὴν θέσιν τῆς πρώτης. Ὁ κόσμος δὲν εἶνε ἐν τι ζῶν ἀλλὰ τὸ ζῶν τὸ ὁποῖον περικλείει ἐν ἑαυτῷ πᾶν τὸ ζῶν ἄρα, καὶ τὸ αἰώνιον αὐτοῦ πρότυπον ἀνάγκη νὰ εἶνε πρότυπον τοῦ ζῶντος ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἐμπερικλείει τὰ πρότυπα ὅλων τῶν θεμελιωδῶν τῆς ζωῆς λειτουργιῶν καὶ συνεπῶς καὶ ὅλα τὰ δυνατὰ γένη ἐμψύχων ὄντων (1). Εἰδικώτερον δὲ ἐπὶ τῆς κατ' ἀνάγκην νοητῆς ταύτης ἐνότητος τῆς ζωῆς βασίζεται ἡ γνώμη περὶ τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου κόσμου (31 AB).

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν νῦν ἐπακολουθοῦσαν συναγωγὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ κατόπιν αὐτῶν τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος καὶ τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ σύμπαντος, ἀρκεῖ ἀπλῶς νὰ ὑπομνήσωμεν Φιλ. 20 καὶ Πολιτ. 269 E. Ἐνῶ τοῦναντίον ἡ περιγραφὴ τῆς γενέσεως καὶ ἐμψυχώσεως τοῦ κόσμου ἐπαναφέρει ἡμᾶς εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἀρχῶν περὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκομεν ἐνταῦθα νέους, καίτοι σκοτεινῶς ἐκπεφρασμένους ὑπαινιγμούς.

1) Πρόβλ. Jacob Horowitz Untersuchungen über Philons und Platons Lehre von der Welterschöpfung - Marburg 1900.

B. Αί τρεῖς ἀρχαί (σελ. 35 ΑΒ)

Πρὸς ὀδηγίαν ἡμῶν χρησιμεύει τὸ γεγονός ὅτι ἤδη εἰς τὸν «Φίληβον» (30 Β καὶ 32 Β), καίτοι ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ, ἀπεκαλύφθη ἰδιαιτέρως ὅτι ἡ ἐμφύχωσις σημαίνει τὴν εἴσοδον τοῦ καθορισμοῦ εἰς τὸ ἀκαθόριστον. Εἶνε φυσικὸν νὰ ἀναμένωμεν νὰ εὑρωμεν ἐνταῦθα τὸ αὐτό, καίτοι ὑπὸ δι-
 ἀφορον μορφὴν ἐκφραζόμενον.

» Ἐκ τῆς ἀδιαίρετου πάντοτε ἀναλλοιώτου παραμενούσης ὄντοτης καὶ ἀφ' ἐτέρου τῆς διηρημένης, τῆς ὑποκειμένης εἰς τὴν γένεσιν σωματο-
 ειδοῦς τριαύτης, παρήγαγεν (ὁ δημιουργὸς) δι' ἀναμίξεως, ὡς τρίτον μεταξὺ
 τῶν δύο εἰς τὸ μέσον εὐρισκόμενον εἶδος: τὸ τοῦ εἶναι¹⁾. ὡς τρίτον εἶ-
 δος μεταξὺ τῶν δύο, τοῦτέστι μεταξὺ τῆς «φύσεως τοῦ ὁμοίου καὶ τῆς
 τοῦ διαφόρου» θέσας οὕτω αὐτὸ ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ τοῦ ἀδιαίρετου
 καὶ τοῦ διαίρετοῦ τοῦ ἀνταποκρινομένου πρὸς τὰ σώματα. Κατόπιν λα-
 βὼν τὰ τρία εἶδη ἀνέμιξεν αὐτὰ σχηματίσας ἐν θεμελιῶδες εἶδος (Ἰδέαν),
 διὰ τῆς βίας συνδέσας ἐν τῇ μίξει τὴν ἀνθισταμένην φύσιν τοῦ διαφόρου
 πρὸς τὸ ὅμοιον. Ἀφοῦ δὲ ἀνέμιξεν αὐτὰ μετὰ τοῦ εἶναι, ἐν ἑκ τῶν τριῶν
 κατασκευάσας, διήρσεε πάλιν τὸ σύνολον τοῦτο εἰς τόσα ὅσα ἦτο ἀρμόζον
 μέρη, ἑκ τῶν ὁποίων ἕκαστον ἀποτελεῖ μίξιν ἑκ ταυτότητος, διαφορῆς καὶ
 εἶναι». Ἐκ τῶν ἀκολουθῶν ἐκτιθεμένων, καίτοι πολὺ δυσερμηνεύτων, εἶνε
 δυνατὸν οὐχ ἦττον νὰ κατανοήσωμεν τὸ ἕξις: ὅτι ἡ ἐμφύχωσις τοῦ κό-
 σμου ταυτίζεται τελείως πρὸς τὴν μαθηματικὴν διάταξιν τοῦ συστήματος
 τοῦ κόσμου. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ὄρατος οὐρανὸς εἶνε μόνον τὸ σῶμα τῆς
 ψυχῆς ταύτης, διότι αὐτὴ αὕτη ἡ ψυχὴ, καθὼ ἀνήκουσα εἰς τὸ αἰώνιον,
 εἶνε ἀόρατος καὶ μόνον διὰ τῆς διανοίας καταληπτή. Ὅχι μόνον μετέχει
 (ἡ ψυχὴ) τοῦ ἀριθμοῦ (ἀριθμητικῶς ὁρισμένης σχέσεως) καὶ τῆς ἁρμο-
 νίας, ἀλλὰ κυρίως συνίσταται εἰς τὴν ἁρμονικὴν σχέσιν τοῦ συστήματος
 καὶ τῆς κινήσεως τοῦ σύμπαντος, ἡ ὁποία σχέσις ὅμως συνοδεύεται ὑπὸ
 συνειδήσεως καὶ εἶδους τινὸς λόγου, ἀλλ' ἄνευ φηλόγγου καὶ ἤχου, τ. ἔ.
 ὑπὸ διανοημάτων (36 Ε—37 C).

Δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τὴν θεωρίαν ταύτην ἡ ὁποία στηριζο-
 μένη ἐπὶ τῶν Ἰδεῶν τῶν πυθαγορείων ἀναπτύσσεται βραδύτερον ἀκόμη
 περισσότερον εἰς τοὺς «Νόμους». Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον πρὸς τὸ παρὸν
 ἐνδιαφέρει ἡμᾶς εἶνε: ὁποία ἡ σχέσις τῶν ἐνταῦθα ὡς βάσεων λαμβονομέ-
 νων «εἰδῶν τοῦ εἶναι» (εἶδη καὶ δὴ οὐσίαν) ἢ γενῶν τοῦ εἶναι (γέννη)
 πρὸς τὰ ὁμώνυμα γένη τοῦ «Φιλήβου». Οὐδεμία εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀμφι-
 βολία ὅτι τὸ ἀδιαίρετον τ. ἔ. τὸ ἐν, τὸ ὁποῖον ταυτοχρόνως εἶνε καὶ «τὸ
 αὐτό», τὸ «ὅμοιον» (36 C) καὶ «τὸ αἰώνιον» ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχὴν

¹⁾ Οὕτω ἀνάγκη νὰ μεταφράσωμεν διότι κατόπιν, ἐν 35 Β καὶ 37 Α, τὸ τῶν
 τον ἀποκαλεῖται ἀπλῶς εἶναι (οὐσία).

Ε. Δ. της Π. Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τοῦ καθορισμοῦ, τὸ δὲ διαιρετὸν (ἄρα τὰ πολλά), διάφορον, ἀνόμοιον, γιγνώμενον, πρὸς τὸ ἀόριστον. Τὸ τελευταῖον εἶχεν ἤδη τεθῆ εἰς τὸν «Παρμενίδην» (158, πρβλ. 142 ε., 144 B—E) ἐν ἴση μοίρᾳ πρὸς τὸ διαιρετὸν, ὁμοίως δὲ εἰς τὸν «Φιλήβον» εἶχεν ἀποδοθῆ εἰς τὸ ἀόριστον τὸ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ διαφόρου καὶ συνεπῶς καὶ τῆς ἀντιθέσεως· κατόπιν εἶχον ἀναχθῆ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ ἐν τῇ ταυτότητι διατήρησις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ ἀντίθεσις ἀμφοτέρων τῶν καθορισμῶν, ἄρα ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ἀλλοίωσις, εἰς τὴν θεμελιώδη ἀντίθεσιν τοῦ καθορισμοῦ καὶ τοῦ ἀορίστου (24 E). Ὁμοίως καὶ εἰς τὸν «Πολιτικὸν» (273 D, εἰς τὸν τῆς ἀνομοιότητος ἀπειρον ὄντα τόπον) στενῶς εἶχε συνδεθῆ ἡ ἔννοια τοῦ ἀνομοίου πρὸς τὴν τοῦ ἀορίστου. Ἐν γένει δὲ ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀορίστου τοῦ «Φιλήβου» ἀποτελεῖ, ἀπλῶς σαφεστέραν ἔκφρασιν διὰ τὴν ἀρχέγονον συναναφορὰν τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν ἐν τῇ κρίσει· ἐνύτης ὅμως, ταυτότης καὶ ὁμοιότης, ὡς καὶ αἱ ἀντίθεται πρὸς αὐτὰς ἔννοιαι, εἶχον καὶ ἐκεῖ ἤδη (Φιλ. 19 B) ἐξετασθῆ ἐν στενῇ πρὸς ἀλλήλας σχέσει, εὐθὺς δ' ἐξ ἀρχῆς (15 B) ἢ ἀντίθεσις τοῦ ἀναλλοιότου αἰωνίου καὶ τοῦ γιγνομένου φθαρτοῦ εἶχε ταυτισθῆ πρὸς τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν (τοῦ ἀπειρου). Κατὰ πολὺ ἀσφαλέστερον ἀνταποκρίνεται «τὸ τρίτον, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων μεμυγμένον» τὸ «εἶναι» (οὐσία) πρὸς τὴν διὰ τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς λέξεων ἐκφραζομένην τρίτην ἀρχὴν τοῦ «Φιλήβου» (τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ξυνεκεράσατο εἶδος οὐσίας, Τιμ. 35 AB, 27 A, πρβλ. Φιλ. 23 C: τούτω δὴ τῶν εἰδῶν τὰ δύο τιθώμεθα, τὸ δὲ τρίτον ἐξ ἀμφοῖν τούτων ἐν τι ξυμμισγόμενον, 25 B, τὸ τρίτον τὸ μικτὸν ἐκ τούτων ἀμφοῖν, 26 D, τρίτον... ἐν τι τούτων τὸ ἔκγονον, γένεσιν εἰς οὐσίαν, 27 B, ἐκ τούτων τρίτον μικτὴν καὶ γεγενημένην οὐσίαν). Ἐκεῖ ὡς καὶ ἐνταῦθα, ἡ σύνδεσις τῶν δύο πρώτων γενῶν πρὸς τὸ τρίτον σημαίνει τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἁρμονίας (Τιμ. 35 A: ξυναρμότων, ὡς καὶ ἐν τῇ Πολιτ. 269 D: ὁ συναρμόσας, Τιμ. 37 A: λογισμοῦ μετέχουσα καὶ ἁρμονίας, Φιλ. 26 A ἐπίσης 17 D, 31 CD καὶ 64—65) ἐπίσης καὶ τὴν ἐμψύχωσιν (Φιλ. 32 B τὸ ἐκ τοῦ ἀπειρου καὶ πέρατος ἔμψυχον γεγονὸς εἶδος). Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ διὰ τῆς βίας συνένωσις τοῦ εἰς τὴν σύνδεσιν ἀνθισταμένου ἑτέρου πρὸς τὸ ἐν (Τιμ. 35 A) ἔχει τὸ ἀνάλογον αὐτῆς ἐν τῷ «δεσμῷ» τοῦ ἀορίστου διὰ τοῦ καθορισμοῦ (Φιλ. 27 D).

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἶνε κάπως δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἢ μίξις τοῦ ὁμοίου καὶ τοῦ διαφόρου ἔχει, ἄνευ αἰσθητῆς τινος διαφορᾶς, ὡς ἀποτέλεσμα ἄλλοτε μὲν ἀπλῶς τὸ (συγκεκριμένον) εἶναι ἄλλοτε τὴν ἁρμονίαν, ἄλλοτε πάλιν τὴν ἐμψύχωσιν. Φαίνεται ὡς εἶν νὰ πρόκειται τὸ συνειδὸς (ψυχὴ) νὰ παρουσιάσῃ ἰδιαίτερόν τι εἶδος τῆς συναναφορᾶς τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ μὴ ἐξαφανίζεται π. χ. τὸ ἐν ἐν τῷ ἑτέρῳ ἢ ἀμφοτέρω ἐν τρίτῳ τινί, ἀλλὰ νὰ διατηρεῖται συγχρόνως ἐν τῇ ἀδιασπαστῶ αὐτῶν ἀμοιβαίᾳ σχέσει, ἢ συνείδησις τοῦ ἑνὸς καὶ ταῦτοῦ ὡς ἑνὸς καὶ

ταύτου, τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων ὡς πολλῶν καὶ διαφόρων. Ἴσως διὰ τὸν λόγον τοῦτον, προκειμένου περὶ τῆς ἐμψυχώσεως, δὲν γίνεται λόγος ἀπλῶς περὶ μίξεως τοῦ ταύτου καὶ τοῦ διαφόρου πρὸς τὸ τρίτον, ἀλλὰ περὶ μίξεως τοῦ ταύτου καὶ τοῦ διαφόρου πρὸς τὸ ἐκ τῶν δύο συνιστάμενον τρίτον, ἐνῶ τὸ εἶναι καὶ ἡ ἁρμονία ὀνομάζονται ἀπλῶς μίξις τοῦ ταύτου καὶ τοῦ διαφόρου. εἶναι καὶ ἁρμονία δύνανται κάλλιστα νὰ συμπίπτωσι διότι τὸ τρίτον σημαίνει τὸ συγκεκριμένον, ὁρισμένα χαρακτηριστικὰ ἔχον καὶ ἐν τῷ ὁρισμένῳ αὐτοῦ χαρακτῆρι διατηρούμενον· εἶναι· ἡ δὲ αὐτοσυντήρησις αὕτη ἔχει ὡς ἀπαραίτητον ὅρον τὴν ἐσωτερικὴν συμφωνίαν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ σύμπαν εἶνε, περισσότερον παντὸς ἄλλου, ἁρμονικῶς συνηρμοσμένον καὶ δυνάμει τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἁρμονικῆς συναρμογῆς διατηρούμενον σύνολον καὶ μάλιστα, ἐφ' ὅσον προὑποτίθεται ἐν αὐτῷ συνείδησις τῆς ἐνότητος ταύτης ἐν τῇ ποιικιλίᾳ, ἐμψυχον σύνολον. Οὕτω ἴσως δύναται εὐκολώτερον νὰ κατανοηθῇ ἡ ἰδιόρρυθμος αὕτη θεωρία, σχετιζομένη πρὸς παλαιότερας τοιαύτας ἰδίαι τῶν πυθαγορείων, ὡς καὶ πρὸς ἄλλους ὑπανιγμούς καὶ γνώμας αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος. Ἐντελῶς ὅμως ἀνεξάρτητον τοιαύτης τινὸς ἐρμηνείας, ἡ ὁποία πάντοτε ἔχει τι τὸ ὑποθετικόν, εἶνε τὸ ὅτι τὰ τρία γένη τοῦ εἶναι τοῦ «Ἰμαίου» τίθενται ἐν ἴση μοίρᾳ πρὸς τὰ τρία πρῶτα τοῦ «Φιλίβου», ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὁμοίως ἢ ἀναλόγως ὀνομαζόμενα ἐκ τῶν πέντε γενῶν τοῦ «Σοφιστοῦ» ἰσχύει περὶ τοῦ «Ἰμαίου» ὅτι ἀνωτέρω (σελ. 321 ἐ.) ἀπεδείχθη περὶ τοῦ «Φιλίβου».

Τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ γεγενημένου, συνεπιῶς ἐν τῷ χρόνῳ, εἶναι καὶ τοῦ ἐκτὸς τοῦ χρόνου αἰωνίου ταιμίου τῶν Ἰδεῶν διαφωτίζουσι, πλὴν τούτου, ὅχι τόσον τὰ περὶ τοῦ χρόνου ὅσον τὰ περὶ τῶν χρόνων λεχθέντα ἐν σελ. 37-38. Τὸ πρότυπον τοῦ κόσμου εἶνε αἰώνιον, ὁ δὲ ὁρατὸς κόσμος εἶνε μόνον τὸ ῥυθμικῶς κινούμενον, καίτοι διαρκές, ἀπεικόνισμα τῆς ἀείποτε ἀναλλοιότητος διατηρουμένης ἀληθοῦς αἰωνιότητος· ἀκριβῶς δὲ τοῦτο —νοητέον βεβαίως ἢ ῥυθμικῆ αὕτη κίνησις τοῦ κόσμου—εἶνε ὅ,τι ἀποκαλοῦμεν χρόνον. Διότι οἱ χρόνοι: ἡμέραι καὶ νύκτες, μῆνες καὶ ἔτη συνέστησαν τὸ πρῶτον μετὰ τὴν πλάσιν τοῦ κόσμου ὡς καὶ τὸ «ἦτο» καὶ «ἦα εἶνε» ταῦτα ἐσφαλμένως ἀποδίδομεν εἰς τὸ αἰώνιον εἶναι (αἰδῖος οὐσία, προηγουμένως: αἰῶν) ἐνῶ κατὰ κυριολεξίαν ἀρμόζει εἰς αὐτὸ μόνον τὸ «εἶνε» διότι τὸ «ἦτο» καὶ «ἦα εἶνε» ἀρμόζουσι μόνον εἰς τὴν ἐν τῷ χρόνῳ μεταβαλλομένην γένεσιν, ἀποτελοῦσιν ἐκφράσεις τῆς ἀλλοιώσεως (κινήσεως), ἐνῶ τὸ αἰωνίως ταῦτὸν πρὸς ἑαυτὸ διατηρούμενον δὲν γνωρίζει τί εἶνε ἀλλοιώσις, δὲν γνωρίζει τί εἶνε τὸ ἕνεκα τοῦ χρόνου γηράσκειν ἢ γίγνεσθαι νεώτερον, δὲν γνωρίζει τί εἶνε τὸ νὰ εἶνε γεγενημένων ἢ τὸ γίγνεσθαι ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀντιστρόφως, αὐστηρῶς ἐξετάζοντες τὸ πρῶγμα, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὸ γεγενημένον εἶνε γεγενημένον, τὸ γινόμενον εἶνε ἐν τῷ γίγνεσθαι, τὸ γενησόμενον εἶνε τι τὸ ὁποῖον ἦα γίνει

ὡς ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ μὴ-ὄν εἶνε μὴ ὄν. Τὸ εἶνε κατὰ ταῦτα, δὲν σημαίνει τὸν χρονικὸν καθορισμὸν τοῦ ἐνεστῶτος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς τὸ ἐκτὸς τοῦ χρόνου εἶναι· ἐνῶ εἰς τὰ χωρία τοῦ «Παρμενίδου» καὶ τοῦ «Σοφιστοῦ» εἰς τὰ ὅποια λέγεται ὅτι τὸ μὴ-ὄν εἶνε μὴ ὄν, τὸ εἶναι ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀληθείας τοῦ λεγομένου. Ἄλλως τε καὶ ἐνταῦθα τόσον ὀλίγη σπουδαιότης ἀποδίδεται εἰς τὴν «κυριολεξίαν» ταύτην ὥστε ἀμέσως κατωτέρω (38 C) γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως εἶναι πρὸς ἔκφρασιν τοῦ ἐνεστῶτος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Δὲν ἔπεται ὅμως ὅτι ἡ διάκρισις στεροῦται παντελῶς σπουδαιότητος διότι δι' αὐτῆς δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν καλλίτερον πῶς ὁ Πλάτων, καὶ μετὰ τὸν «Παρμενίδην» καὶ τὸν «Σοφιστήν», δύναται ἀποτόμως ν' ἀντιπαραθέσῃ τὸ εἶναι εἰς τὸ γίνεσθαι καίτοι τὸ γίνεσθαι εἶχεν ἀποδειχθῆ ὡς ἰσότημον πρὸς τὴν ἀκίνητον κατάστασιν εἶδος τοῦ εἶναι. Μετὰ τ' ἀνωτέρω πρόκειται ἀπλῶς περὶ «κυριολεκτικότερου τρόπου ἔκφρασεως» ὅταν ἀπολύτως ἀρνούμεθα εἰς τὴν γένεσιν τὸ εἶναι· ἐν τῇ ἐπιτραυμένη εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ τοῦ εἶναι «εἶνε» καὶ ἡ γένεσις, δὲν δυνάμεθα τοῦτέστι ν' ἀρνηθῶμεν εἰς αὐτὴν ἀλήθειαν καὶ κῦρος γνώσεως.

Ἀπὸ ἄλλης πάλιν ἀπόψεως τείνει νὰ ἐξετάσῃ ἀκριβέστερον τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἰδέαν ἢ ἤδη ἐν τῷ «Φιλήβῳ» ἀρξαμένη διαίρεσις μεταξὺ **Νοῦ** καὶ **Ἀνάγκης** ὡς τῶν δύο εἰδῶν τῆς αἰτίας. Καθ' ὄν τρόπον ἀναγκάζεται τὸ «διάφορον» νὰ συνενωθῆ πρὸς τὸ «ὅμοιον» οὕτω καὶ ἡ τυφλὴ ἀνάγκη νικᾶται ὑπὸ τῆς λογικῆς παιθοῦς διὰ νὰ καταστῇ χρήσιμος εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ «ἀρίστου» (48 A). Ἡ κυρία πρώτη αἰτία εἶνε ἡ Ἰδέα τοῦ «κατὰ τὸ δανατὸν ἀρίστου» (46 C), ἰσοδύναμος πρὸς τὸν Λόγον, τὸν Νοῦν ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἕδραν ἑαυτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ· ἀπλῶς συναίτια, δευτερεύουσαι αἰτίαι εἶνε τὰ ὄλικά ὄργανα τὰ ὅποια ὑπ' ἄλλου τινὸς μόνον κινούμενα μεταβιβάζουσι κατ' ἀνάγκην ἐπὶ ἑτέρου τὴν ληφθεῖσαν, οὐχὶ ἀρχηγόνως ἰδίαν ἑαυτοῖς κίνησιν, καὶ τὰ ὅποια ἔξ ἑαυτῶν, ἄνευ τῆς καθοδηγήσεως τοῦ νοῦ θὰ εἶχον μόνον ἀτάκτους τυχαίας συνεπειάς (46 E). Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς αἰτίας χαρακτηρίζεται μάλιστα ἅπαξ ὡς αὐτόχρομα ἀσκόπως φερόμενον τ. ἔ. ὡς ἀπεργαζόμενον ἄνευ ἐκλογῆς λογικῆ καὶ παράλογα πράγματα (48 A)· ἀνάγκη ὅμως νὰ λάβωμεν αὐτὸ ὑπ' ὄψιν ἐὰν θέλωμεν νὰ διατυπώσωμεν τὰ πραγματικῶς γινόμενα ὅπως ἔχουσι. Οὐχ ἥττον δὲν νοεῖται ὡς ἄνευ νόμου ἐνεργοῦν, τοῦναντίον μάλιστα ἀποδίδεται εἰς αὐτὸ ὁ χαρακτήρ τῆς ἀναποφεύκτου ἀνάγκης, καίτοι περισσότερον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄνευ ἐκλογῆς καὶ ὀρθοῦ λόγου ἐξαναγκασμοῦ, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως πάλιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «κατὰ φύσιν» (ἢ φέρειν πέφυκε 48 A). Ἐνεργεῖ τυφλῶς ἀλλ' ἐνεργεῖ ὅ,τι ὀφείλει νὰ ἐνεργήσῃ, δὲν ἐκφεύγῃ ἄρα τοῦ ὀλογοῦ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ κυριαρχοῦντος, χρησιμοποιοῦντος αὐτὸν νοῦ. Ὑπακούει ὄχι

εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' ἐκουσίως εἰς τὴν λογικὴν πειθῶ (ἐκοῦσα πεισθεῖσα τε 56 C, πρβλ. 48 A) ὅχι διὰ τὴν ἐνεργήσῃ π.χ. ἄλλως ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν δουλεύσῃ ἢ φυσικῇ αὐτοῦ λειτουργίᾳ εἰς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον θέτει ὁ νοῦς, ἐνῶ ἄνευ τῆς καθοδηγήσεως σκοποῦ τινος θὰ ἐνήργει ἐπίσης κατὰ νόμον ἀλλὰ θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα, ἀδιακρίτως, σκόπιμον καὶ ἄσκοπον. Οὕτω τείνει ὁ Πλάτων νὰ συνενώσῃ τελεολογίαν καὶ αἰτιολογίαν· ἀλλὰ δὲν διανοεῖται κἄν νὰ ἀφαιρέσῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀπὸ τὸν «ἀναπότρεπτον» χαρακτῆρα τῆς τελευταίας.

Ἐναντιροῦνται ἢ «τυχαίως φερομένη» αὕτη αἰτία «ἀτάκτων» ἀποτελεσμάτων (τὸ *τυχὸν ἀτακτον ἐξεργάζονται*, 46 E) ἔχει ἐσωτερικὴν τινα συνάφειαν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀοριστίας ἢ ἀταξίας (30 A)· ἀλλὰ προκειμένου περὶ αὐτῆς δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ τελείας ἀοριστίας διότι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἢ ἐκ τῆς «φύσεως» ἀνάγκη. Ἀνάγκη ἄρα ἀπαραιτήτως εἰς αὐτὸ τὸ ἄπειρον νὰ ὑπάρχῃ κεκρυμμένον θετικώτερόν τι, τοῦλάχιστον βῆσις θετικώτερου τινὸς τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπαρκῶς ἐρευνηθῆ. Ἐπανειλημμένως ἤδη (εἰς τὸν «Φίληβον», τὸν «Παρμενίδην» καὶ ἤδη εἰς τὸν «Φαίδωνα») ὑπεδείχθη ὡς ἀρχὴ τοῦ κατὰ τὸπον καθορισμοῦ ἢ, ὅπερ ταυτόσημον, τοῦ (ὕλικου) *ὄγκου*, πρὸς τὴν ὁποῖαν βεβαίως ἀνάγκη στενῶς νὰ συνέχηται, ἢ μεταβολὴ τύπου καὶ ἰδίως ἐν τούτῳ κυριαρχοῦσα φυσικῇ ἀνάγκῃ. Πλὴν τούτου πολλῶς ἐζητήθη ἐν τῇ φύσει τοῦ σώματος ἢ αἰτία τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἀλλοιώσεως χωρὶς νὰ συναχθῆ τοῦτο ἐκ τῶν ἀρχῶν αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμευον ὡς βῆσις. Διὰ τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖα συμπλήρωσις τῶν ἀρχικῶς ἐν σχέσει πρὸς τὰς πρώτας ἀρχὰς ὀρισθέντων, ἢ ὁποῖα συμπλήρωσις προαγγέλλεται (48 D) ὁρητῶς ὡς ὀριστικότερα, ὡς ἀπὸ ἀμεσωτέραν ἀκόμη ἀρχὴν ὀρισμένην.

Γ. Ἡ λεγομένη ὕλη ἢ ὁ χώρος (σελ. 48E—52 D).

Κατ' ἀρχὰς εἶχον γίνεαι παραδεκτὰ μόνον δύο γένη (*γένει ἢ εἴδη*): τὰ αἰώνια πρότυπα, αἱ Ἰδέαι, καὶ τὰ ἐκμαγεῖα αὐτῶν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ γιγνομένου, τοῦ αἰσθητοῦ. Ἦδη εἰσάγεται καὶ τρίτον γένος (48 E). Εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, μιμούμενοι τὸν Ἀριστοτέλην, συνιθίζουσι ν' ἀποκαλῶσι τὴν κατὰ Πλάτωνα ὕλην· αὐτὸς οὗτος ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ αὐτὴν μᾶλλον *χώρον*.—Δύναται ἴσως νὰ φανῆ παρὰδοξον ὅτι ἐνταῦθα ἐλλεῖπει ἐντελῶς τὸ γένος τῆς αἰτίας· τὸ τοιοῦτον ὅμως ἐπαβεβαιοῖ μόνον ὅτι ἀνωτέρω ἀπεδείχθη: ὅτι ἡ αἰτία, δηλονότι ὁ νοῦς ἢ τὸ Ἄγαθόν, δὲν πρέπει ν' ἀναζητῆται ἔξω τῶν δύο ἐκείνων γενῶν, ἀλλ' ὅτι ἀποτελεῖ ἐν καὶ ταῦτόν με τὴν ἀνωτάτην Ἰδέαν, τὴν τοῦ Ἄγαθοῦ.

Τὸ νῦν τὸ πρῶτον εἰσαγόμενον τρίτον γένος ἀποκαλεῖται, πρὸς τὸ παρόν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δέχεται ἐν ἑαυτῷ πᾶν τὸ γιγνόμενον καὶ θίγει τρέφει αὐτό, (49 A). Τὸ τί σημαίνει τοῦτο θὰ καταστῆ σαφέστερον ἐκ τῆς:

κριτικῆς ἐπὶ τῶν ἰσχυουσῶν γνώμων ἐν σχέσει πρὸς τὰς πρώτας ὕλας, τοῦτέστι τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἐμπεδοκλέους πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ, γῆν. Θεωροῦσι ταῦτα ὡς τὰς ἀρχάς, οἶονεὶ τὰ γράμματα τοῦ σύμπαντος (48 B)· ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶνε αἱ ἀληθεῖς, πρώται ἀρχαί, δὲν εἶνε τὰ γράμματα, ἀλλ' ἤδη συλλαβαί· διότι δὲν διατηροῦνται ἀναλλοίωτα ἀλλὰ διὰ διαλύσεως εἰς τὰ μέρη αὐτῶν καὶ διὰ συνενώσεως τούτων, διὰ ἀραιώσεως καὶ συμπυκνώσεως, μεταβάλλονται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἀκολουθοῦντα, ἄλλως τε, ὠρισμένην κατὰ νόμον κυκλικὴν περίοδον γενέσεως (49 C). Οὐδόλως ἄρα, αὐστηρῶς ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, εἶνε ὅ,τι θεωροῦμεν αὐτὰ διότι, ὡς ἀποδεικνύει τὸ μεταβλητὸν αὐτῶν, ὑφ' ὠρισμένας περιστάσεις δὲν εἶνε τοῦτο. Δὲν δηλοῦσιν ἄρα ἐν τ ὅ δ ε (ἰναλλοίωτον διατηρούμενον ὅ π ο κ ε ἰ μ ε ν ο ν ἀλλὰ μόνον τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον (μεταβαλλομένους προσδιορισμοὺς ἄλλου τινὸς ὑποκειμένου· **τοιοῦτον**)· ἐκφεύγουσι, δὲν ἀντέχουσιν εἰς οἶονδήποτε λεγόμενον (ὡς: «τοῦτο», «τὸ» κτλ.) τὸ ὁποῖον θὰ ἐχαρακτήριζεν αὐτὰ ὡς τὸ ἀναλλοιώτως διατηρούμενον. Τοῦναντίον, τοιοῦτον τι διατηρούμενον εἶνε ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον εἰσέρχονται αἱ ἀπλαῖ αὐταὶ ιδιότητες καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον πάλιν ἐξαφανίζονται (49 E, πρβλ. 52 A)· ἢ πάντα τὰ σώματα (τούτέστιν ἐνταῦθα τὰς θεμελιώδεις ιδιότητας τῶν σωμάτων) δεχομένη φύσις, (πρβλ. τὸ **δεχόμενον ἢ ἔχον** τοῦ «Φαίδωνος», 103 DE, ἀνωτ. σελ. 155). Αὕτη πράγματι παραμένει πάντοτε ταύτη, οὐδέποτε ἐξέρχεται τῆς λειτουργίας (**δύναμις**) ἐαυτῆς, ἢ ὁποία συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀναλαμβάνη πᾶσαν μορφήν (**μορφή**, ὡς ὁμοίως ἐν τῷ «Φαίδωνι» 103 E, 104 D) χωρὶς οὐδεμίαν τοιαύτην νὰ ἰδιάζη εἰς αὐτήν. Δύναται, κατὰ ταῦτα, νὰ παραβληθῆῖ πρὸς εὐπλάστον μᾶζαν π.χ. τοῦ κηροῦ, εἰς τὸν ὁποῖον καθ' ἑαυτὸν οὐδεμίαν ἐκ τῶν ποικίλων μορφῶν, αἱ ὁποῖαι εἰσέρχονται ἐν αὐτῷ καὶ διαμορφοῦσιν αὐτὸν ὅτε μὲν οἷτως ὅτε δὲ ἄλλως, ἀνήκει ἀλλ' ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ὅτε μὲν ὑπὸ ταύτην ὅτε δὲ ὑπὸ ἐκείνην τὴν μορφήν. Αἱ εἰσερχόμεναι αὐταὶ καὶ ἐξερχόμεναι μορφαὶ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ αἱ «ἀπομιμήσεις» ἐκεῖναι τῶν προτύπων (Ἰδιῶν) αἱ ὁποῖαι κατὰ τρόπον παράδοξον καὶ δυσκόλως δυνάμενον νὰ ἐκφρασθῆῖ (ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὑπόσχεται νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Πλάτων, δυστυχῶς ὅμως δὲν ἐπανέρχεται) οἶονεὶ ἀποτυποῦνται ἐν αὐτῷ (50 C).

Τὰ τρία ἄρα ἀρχέγονα γένη εἶνε: ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γίγνεται, ἐκεῖνο ἐν τῷ ὁποίῳ γίγνεται καὶ ἐκεῖνο καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ὁποῖου διαμορφοῦται τὸ γιγνόμενον. Τὸ τελευταῖον δύναται νὰ παραβληθῆῖ πρὸς τὸν πατέρα, τὸ δεχόμενον πρὸς τὴν μητέρα ὅποτε αὐτὸ τὸ γιγνόμενον θὰ εἶνε ὁ βλαστὸς (**ἐκγονον**, πρβλ. Φιληβ. 26 D). Διὰ νὰ δύναται ὅμως νὰ δεχθῆῖ ἐπίσης καλῶς πᾶσαν οἶανδήποτε μορφήν, ἀνάγκη τὸ δεχόμενον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ νὰ εἶνε ἐστερημένον πασῶν τῶν μορφῶν τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ δεχθῆῖ (**ἀμορφον ἀπασῶν τῶν ἰδεῶν**—ἐντελῶς καθ' ὁμοίον τρόπον ἐναλλάσσουσιν ἀλλήλας καὶ εἰς τὸν «Φαίδωνα» αἱ λέ-

ξεις μορφή και ιδέα 103 E, 101 BD), διότι εάν καθ' ἑαυτὸ ἐκέκτητο μίαν ἐκ τῶν μορφῶν τούτων, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῆ καθαρῶς τὴν ἀντίθετον πρὸς αὐτήν ἀνάγκη ἄρα καθ' ἑαυτὸ νὰ εἶνε ἐκτὸς πάσης μορφῆς (ἐκτὸς εἰδῶν 50 E). Δὲν πρέπει συνεπῶς νὰ εἶνε γῆ, ὕδωρ, ἀήρ ἢ πῦρ ἢ τι ἐκ τούτων γενόμενον ἢ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγένοντο ταῦτα, ἀλλὰ κάτι ἀόρατον, ἄμορφον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀναλαμβάνει ὅλας τὰς μορφὰς (Ἰδέας) ἢ, κατὰ τὴν παλαιότεραν ἔκφρασιν, μετέχει τούτων (51 A).

Κατὰ ταῦτα εἶνε τὸ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ πῦρ κτλ. (αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ, αὐτὰ καθ' αὐτά, 51 BC, προηγουμένως: νοητὸν)· δὲν ἔχουσι δὲ τὰ πράγματα οὕτως ὥστε εἰς ἐκεῖνο μὲν τὸ ὁποῖον βλέπομεν, ἢ τὸ ὁποῖον διὰ τῶν σωματικῶν ἡμῶν ὀργάνων ἀντιλαμβανόμεθα ὅτε μὲν οὕτως ὅτε δὲ ἄλλως, νὰ ἀνήκει ἀλήθεια ἀναλόγως τοῦ πῶς ἀντιλαμβανόμεθα αὐτὸ και νὰ ἀποτελῆ τὴν μόνην ἀλήθειαν, ἐκεῖνο δὲ τοῦναντίον τὸ ὁποῖον ἰσχυρίζομεθα εἶναι προσιτὸν μόνον εἰς τὴν διάνοιαν νὰ εἶνε ἀπλῆ λέξις. Ἄλλ' ἀνεξίτηλον παραμένει τὸ ὀρισθὲν μέγα σύνορον (ὄρος ὀρισθεὶς μέγας) μεταξὺ τῆς λογικῆς γνώσεως και τοῦ ἀπλοῦ ἔστω και ἀληθοῦς φαινομένου· ἐκείνη εἶνε ἀντικείμενον τῆς μαθήσεως τοῦτο δὲ τῆς πειθοῦς· ἐκείνη στηρίζεται ἐπὶ ἀληθοῦς βίσεως, τοῦτο δὲ στερεῖται βίσεως, ἐκείνη εἶνε πάντοτε πειστική, περὶ τούτου δὲ εἶνε δυνατόν νὰ μᾶς πείσῃ τις ὅτι ἔχει διαφόρως ὅτε μὲν οὕτως ὅτε δὲ ἄλλως. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν πρῶτον τὴν αἰωνίως ταύτην παραμένουσαν ἀγέννητον και ἀφθαρτον μορφήν ἢ ὁποία οὐδὲν ἐν ἑαυτῇ δύναται νὰ δεχθῆ ἢ αὐτὴ ἢ ἰδία εἰς τι ἄλλο νὰ μεταβληθῆ, ἀόρατον, ἐν γένει μὴ αἰσθητὴν ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς λογικῆς διανοήσεως νοητὴν· δεύτερον τὸ τὴν αὐτὴν ὡς και τὸ πρῶτον φέρον ὀνομασίαν και πρὸς ἐκεῖνο ὁμοιάζον αἰσθητόν· γεγεννημένον, διαρκῶς κινούμενον, εἰσερχόμενον εἰς τόπον τινὰ και ἀμέσως κατόπιν ἐξ αὐτοῦ ἔξαφανιζόμενον, δυνάμενον νὰ κατανοηθῆ διὰ τῶν αἰσθήσεων και διὰ κρίσεως εἰς ταύτας ἀναφερομένης· και τρίτον τὸν χῶρον (χώρα) ὁ ὁποῖος καθ' ἑαυτὸν πάντοτε ὑπάρχει, μὴ ὑποκείμενος εἰς φθοράν, παρέχων μάλιστα τὴν ἔδραν (ἔδρα· ἀμφοτέραι αἱ ἔκφρασεις και ἐν Φιληβ. 24 D) εἰς πᾶν τὸ παραγόμενον· οὗτος δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀλλὰ εἶνε καταληπτὸς μόνον τῇ βοήθειᾳ νόθου τινὸς συλλογισμοῦ, και ὡς ἐκ τούτου μὴ ἐμπνέων ἐμπιστοσύνην· τοῦτον δὲ ὡς ἐν ὄνειρῳ παρατηροῦντες ἰσχυρίζομεθα ὅτι κατ' ἀνάγκην πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ὀφείλει νὰ εὑρισκῆται κάπου ἐν τινι τόπῳ, καταλαμβάνον χῶρον τινὰ· ὅ,τι δὲ τοῦναντίον δὲν εἶνε οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, τοῦτο κατ' ἀρχὴν δὲν ὑπάρχει. Ὡς ἐκ τῆς ὄνειρώδους ταύτης καταστάσεως δὲν δυνάμεθα γρηγοροῦντες νὰ διακρίνωμεν ἰδίως τὴν μὴ ὄνειρώδη ἀληθῆ οὐσίαν (τὰς Ἰδέας) και νὰ εἴπωμεν τι εἶνε ἡ ἀλήθεια, ὅτι τοῦτέστι τὸ ἀπλοῦν ἀπεικόνισμα— ἀφοῦ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπόστρωμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου παράγεται δὲν ἀνῆκει (διαρκῶς) εἰς αὐτό, ἀλλ' ὡς φαινόμενον πάντοτε ἄλλου τινὸς (ὑποστρώματος)

κινεῖται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον—πράγματι, καὶ κατ' ἀνάγκην, παράγεται ἐν ἑτέρῳ τινὶ (τῷ χώρῳ) καὶ οὕτω μόνον ἀποκτᾶ στήριγμά τι διὰ τὴν ὑπάρξιν **(οὐσίας ἀμῶς γέ πως ἀντεχομένην)**, ἄλλως κατ' ἀρχὴν οὐδὲν ἴσ' ἦτο' ἐνῶ τοῦναντίον περὶ τοῦ ἀληθῶς ὄντος ἢ αὐστηρῶς ἀληθείης θεμελίωσις μαρτυρεῖ ὅτι ἐν ὅσῳ ἐκ δύο καθορισμῶν ὁ μὲν εἰς εἶνε τοῦτο ὁ δὲ ἄλλος διάφορόν τι εἶνε ἀδύνατον ὁ εἰς τὴν εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἄλλον καὶ οὕτω τὴν εἶνε ταυτοχρόνως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ καὶ πάλιν δύο τινὰ (52 C: τοῦτο σημαίνει, παραδείγματός χάριν, ὅτι ὁ ἀήρ δὲν δύναται ὡς ἀήρ τὴν εἶνε ταυτοχρόνως καὶ ὕδωρ, τὸ ὕδωρ τὴν εἶνε ἀήρ, ἀλλὰ μόνον ταυτόν τι χ, τὸ ὁποῖον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ οὐδὲν ἐκ τῶν δύο εἶνε, δύναται διαδοχικῶς τὴν ἀναλάβῃ τοὺς ἀντιθέτους πρὸς ἀλλήλους τούτους καθορισμούς, ὡς λεπτομερῶς ἀνεπτυχθῆναι εἰς τὸν «Φαίδωνα». Αἱ καθαραὶ αὗται λοιπὸν ιδιότητες καὶ ἑαυτὰς δὲν εἶνε κάπου, ἀλλὰ εἶνε ἀπολύτως, ἐν τῷ κόσμῳ μόνῃς τῆς διανοήσεως). Ἐν τέλει ἀποκαλοῦνται τὰ τρία γένη συντόμως: **Ἔϊ ν α ι, γ ί γ ν ε σ θ α ι, χ ῶ ρ ο ς.**

Ἀρκετὰ σημεῖα ἔχουσιν ἐνταῦθα ἀνάγκην ἐπεξηγήσεως. Πρωτίστως ἴσ' φανῆ ἄξιον ἀπορίας πῶς γίνεται λόγος περὶ **π ρ ω τ ο τ ῦ π ο υ** καὶ **ἐ κ μ α γ ε ί ο υ** χρησιμοποιουμένων τῶν παλαιῶν μεταφορῶν αἱ ὁποῖαι τόσον εὐκόλως δύναται τὴν παραπλανήσωσιν εἰς ὑλιστικὴν ἀντίληψιν, σχεδὸν ὡς ἔάν τὴν εὐρισκώμεθα εἰς τὸ πρῶτον ἐκεῖνο στάδιον τῆς ἐξελέξεως τοῦ Πλάτωνος κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρία δὲν εἶχεν ἐν γένει ἀποβάλλει τὸ μυθολογικὸν ἔνδυμα. Ἀκριβῶς δὲ ἐπειδὴ ὁ «Τίμαιος», μετὰ τὸ θεῶν καὶ κόσμον περιβάλλον μέγιστον αὐτοῦ θέμα καὶ τὴν ἰσηλίαν ἀνδρικήν καὶ πλήρη θρησκευτικῆς ἐμπνεύσεως γλώσσαν αὐτοῦ, ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν μετ' αὐτὸν χρόνων ἀκαταμάχητον, ἀγῆρω ἐπιρροήν, διὰ τοῦτο πρόξενος πολλῆς ζημίας διὰ τὴν ἐν γένει κατανόησιν τῆς θελεμώδους τοῦ Πλάτωνος θεωρίας κατέστη ἡ ἐπάνοδος αὕτη εἰς τὴν ἐντελῶς ἐν ἀρχῇ γενομένην χρῆσιν τῶν μεταφορικῶν ἐκφράσεων, ἐπάνοδος ἡ ὁποία παρὰ πολὺ ἐνθυμίζει τὴν καλλιτεχνικὴν προέλευσιν τῆς Ἰδέας καὶ ὅμως διὰ τὴν κριτικὴν αὐτῆς σοφὸς ὡς ὁ Ἀριστοτέλης ἔχει ὑπ' ὄψιν μόνον τὸν «Τίμαιον», καὶ οὐτε ἐφαντάσθη φαίνεται ποτὲ ὅτι τὰ πρωτότυπα μετὰ τῶν ἐκμαγείων αὐτῶν ἢ ἀπομιμήσεων εἶνε δυνατόν τὴν νοηθῶσιν ἄλλως ἢ ἐν εἶδει ὑλικῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο δυνατόν πολλοὶ τὴν νομίσωσιν ὅτι ἡ τελευταία αὕτη βάσανος τῆς ἡμετέρας γνώμης, θεωρούσης τὴν Ἰδέαν καθαρῶς ὡς μέθοδον, εἶνε καὶ ἡ πασῶν ἐπακινδυνωδεστέρα.

Καὶ ὅμως οὐδὲν ἀπλούστερον καί, διὰ πάντα ὅστις ἀνευ προκαταλήψεως ἐπιθυμεῖ τὴν ἐξετάσῃ ἀμφοτέρως τὰς πιθανότητας, πειστικώτερον τοῦ ὅτι ὁ ὀητὸς μυθολογικὸς χαρακτήρ τῆς ὅλης ταύτης κοσμογονικῆς ποιήσεως καθιστᾶ αὐτόχρονα ἀπαραιτήτως ἀναγκαίαν τὴν χρῆσιν μεταφορῶν καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν ἀκόμη καθ' ἣν, τόσον δι' αὐτὸν τὸν Πλάτωνα ὅσον καὶ

διὰ τὸν ἀναγνώστην, οὐδὲν περισσώτερον πρόκειται νὰ εἶνε αὐταὶ ἢ μεταφοραί. Δὲν ἦτο ἄρα γε δικαιολογημένος νὰ κάμη εἰς τὸ ἐξῆς τοσοῦτα μᾶλλον ἐλευθέρως χρῆσιν τῶν μεταφορῶν ἀφοῦ ἤδη εἰς τὸν «Φαίδωνα» καὶ βραδύτερον ἐπανειλημμένως εἶχεν ἀναπτύξει τὴν ἀπηλλαγμένην ποιητικῶν ἐκφράσεων ἔννοιαν ἢ ὁποία ἐχρησίμευεν ὡς βάσις τῶν παραβολῶν. ἀφοῦ ἐπὶ πλέον εἰς τὸν «Παρμενίδην» εἶχε εὐρίψει φῶς ἐπὶ τῶν ἀναποφεύκτων παραλογισμῶν τοὺς ὁποίους θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν ἢ κατὰ γράμμα παραδοχὴ αὐτῶν (τῶν παραβολῶν), ἐξασφαλίσας οὕτω ἑαυτὸν ἐπαρκῶς καὶ διὰ παντός, ὡς ἠδύνατο τοῦλάχιστον νὰ ἐλπίσῃ, ἐναντίον τῶν ἐσφαλμένων τούτων συνεπειῶν; Ἐὰν λοιπὸν κατορθώσωμεν νὰ ἀποδείξωμεν ὅχι μόνον ὅτι ἡ σημασία τῆς Ἰδέας ὡς νόμου εἶνε δυνατόν νὰ διατηρηθῇ καὶ ἐν τῷ «Τιμαίῳ»—καὶ ὅχι ὅτι μόνον διὰ βίας ἢ πανουργίας δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ὡς ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσαν—ἀλλ' ἔτι καὶ ἀπλῶς ὡς δυνατὴ εἶναι ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἀμέσως, ἀκριβῶς ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, θὰ εὐρεθῇ ἐπιβεβαιουμένη διαφωτιζομένων οὕτω διὰ μιᾶς πολλῶν σημείων τὰ ὁποῖα ἄλλως ἄνευ ἐλπίδος ἐξηγήσεως θὰ παρέμενον σκοτεινά, τότε ἐνδεχόμενον νὰ καταφανῇ ὅτι μόνον μία ἐκ συστήματος ἀδικος ἐρμηνεία εἶνε δυνατόν ν' ἀρνηθῇ νὰ παραδεχθῇ αὐτὴν καὶ ἐνταῦθα μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ πράγματι ὁ Πλάτων δὲν ἀπέφυγε νὰ κάμη χρῆσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους κατὰ γράμμα ληφθεισῶν μεταφορῶν. Τὴν ἀπόδειξιν ὅμως ταύτην εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ φέρωμεν.

Ἐὰν ἡ καθαρῶς λογικὴ ἀντίληψις ἡμῶν περὶ τῆς Ἰδέας πρόκειται νὰ ἔχη τὸ δίκαιον ὑπὲρ ἑαυτῆς, ἀνάγκη τὰ μὲν πρότυπα νὰ σημαίνωσιν ἀπλούστατα: κατηγορούμενα ἐπιστημονικῶν κρίσεων, τοὺς καθαρούς, εἴτε ἀρχηγόνους εἴτε ἐκ τοιούτων καθαρῶς δυναμένους νὰ συναχθῶσι, καθορισμοὺς τῆς διανοήσεως Α, Β καὶ καθ' ἐξῆς: τὰ ἐκμαγεῖα τὰ ὠρισμένα κατηγορούμενα τούτου ἢ ἐκείνου, τὸν καθορισμὸν ἄρα τοῦ καθοριστέου χ εἰς Α, Β, καὶ καθ' ἐξῆς: τότε τὸ τρίτον ἐξ ἀμφοτέρων, ὁ βλαστὸς ἐκ μητρὸς καὶ πατρὸς δὲν θὰ σημαίνει, κατὰ ταῦτα, μυστικόν τι, ἀλλὰ τὴν ἐπιστημονικὴν κρίσιν «χ εἶνε Α». παραδείγματος χάριν: τοῦτο τὸ κατὰ χῶρον οὕτω καὶ οὕτω καθωρισμένον καὶ ἀφωρισμένον, εἶνε πῦρ, τοῦτέστιν ἀνάγκη νὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸ τὰ κατηγορούμενα τὰ ὁποῖα νοοῦμεν περιλαμβανόμενα εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην τῆς ποιότητος (ὅχι ἔννοιαν πράγματος) (οὕτω δὲ Β *πεπυρωμένον μέρος*). Ἄς ἀναμνησθῶμεν ὅμως ὅτι αὕτη ἀκριβῶς ἦτο ἡ ἀπλή ἔννοια τῶν γραμμάτων καὶ συλλαβῶν εἰς τὸν «Σοφιστήν»: ἀφ' ἑνὸς μὲν, τοῦτέστι, τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τῆς κρίσεως, δηλαδή οἱ καθορισμοὶ τῆς διανοήσεως, ἀφ' ἑτέρου ἢ μεταξὺ αὐτῶν σύνδεσις ἢ ὁποία ἀποτελεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν κρίσιν. Ἀρκεῖ νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι διὰ τῆς ἐν τῷ «Τιμαίῳ» χρήσεως τῆς αὐτῆς διαφανοῦς καὶ καταφανοῦς παραβολῆς τῶν γραμμάτων καὶ συλλαβῶν ἀπλῶς ἐκ προθέσεως ἀναφέρεται ὁ Πλάτων εἰς τὸν «Σο-

«ριστήν», και ἀμέσως, ἀπ' εὐθείας, ἔχομεν τὴν καθαρὰν λογικὴν σημασίαν τοῦ προτύπου και τῶν ἐκμαγείων· διότι ὡς ἐπεξηγηματικὸν παράδειγμα τοῦ προτύπου και τῶν ἀπομιμήσεων (εἰς τὸ πρὸ ὀλίγου μνημονευθὲν χωρίον) ἐχρησιμοποιήθη: τὸ πῦρ «καθ' ἑαυτὸ» και αἱ ἐκάστοτε παραστάσεις αὐτοῦ ἐν τῇ πείρᾳ, πάντοτε ἐν ὀρισμένῃ κατὰ τόπον ἀναφορᾷ και ἐν ὀρισμένῳ κατὰ χώρον ἀφορισμῷ.

Ὅπως δὲ εἰς τὸν «Παρμενίδην», ὅπου ἤδη προηγγέλλετο, και κατὰ τὴν λεπτομερῆ και σαφῆ περιγραφὴν τοῦ «Φιλήβου», οὕτω και ἐνταῦθα δὲν περιορίζεται ἡ ἐξέτασις εἰς αὐτοὺς τοὺς καθορισμοὺς τῆς διανοήσεως, ὡς κατηγορούμενα ἐπιστημονικῶν κρίσεων, ἀλλὰ και τὸ ὑποκείμενον ἐπίσης εἰς τὸ ὅποιον δέον νὰ ἀποδοθῶσι, τὸ καθοριστέον χ, ὑποβάλλεται εἰς ἴδιαν ἐμβριθῆ ἔρευναν. Δὲν παραμένει τοῦτο ἐν τελείᾳ ἀοριστία ἀλλ' ἀκριβῶς ἐνταῦθα ἀποδίδεται εἰς αὐτὸ ἴδιος, ἴσαν θετικὸς καθορισμὸς, ἡ ἀκριβέστερον, εἰς αὐτὸ ἀποδίδεται ἰδιότης καθοριστέου, ὅχι βεβαίως ἰσότημος πρὸς τὴν βεβαιότητα τῶν καθαρῶν κατηγορουμένων τῆς διανοήσεως ἀλλὰ πολὺ πρὸς ταύτην προσεγγίζουσα, ἀνωτέρα ὁμως πάντως τῶν ὑπὸ τῆς πείρας λεγομένων τὰ ὅποια παροδικῶς μόνον και σχετικῶς ἔχουσι κῦρος και πολλακίς πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἀντίθετα ἐναλλάσσονται, τ. ἔ. χ εἶνε Α, εἶνε Β και τὰ τοιαῦτα. Ἡ ἐν τῇ ταυτότητι διατήρησις θεμελιοῖ τὸ εἶναι: τοῦτο δὲ ἀκριβῶς λέγεται περὶ τοῦ καθοριστέου «τόδε». Τὰ κατηγορούμενα φεύγουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, οὐδαμοῦ ἴστανται ἐνῶ τὸναντίον αὐτοὶ οἱ τόποι, τὰ σημεῖα ἀναφορᾶς τῶν ἐμπειρικῶν κρίσεων μένουσι σταθερά· ταῦτα εἶνε **μόνιμα**: ἀνάγκη νὰ τεθῶσιν ὡς βάσις διότι διὰ νὰ εἶνε ἡ κρίσις, και ὡς ἐμπειρικὴ ἀκόμη, κατ' ἀρχὴν δυνατὴ ἔχει ἀνάγκην τῆς ταυτότητος τοῦ σημείου τῆς ἀναφορᾶς (ὑποκειμένου).

Τοῦτο μόνον δυνατὸν νὰ φανῆ συζητήσιμον: μὴ τυχὸν ἀποδίδεται οὕτω εἰς τὸ καθοριστέον ὀλίγον τι περισσοτέρα τοῦ δεόντος βεβαιότης, μὴ τυχὸν διὰ τῆς βεβαιότητος ταύτης λογικῆς τίνος βάσεως μεταβάλλεται αὐτὸ τοῦτο εἰς Ἰδέαν. Πρόκειται νὰ σημάνη τὸν κατὰ τόπον καθορισμὸν; ἀλλ' ἄρα γε εἶνε τοῦτο δυνατὸν ἄλλως ἢ διὰ τῶν καθαρῶν τῆς διανοήσεως καθορισμῶν ἐν τῇ γεωμετρίᾳ; Τόσον πολὺ ἐξήρηθημεν ἤδη πέραν τῆς ἀοριστίας τοῦ ἀπλοῦ χ ὥστε δυνατὸν νὰ φανῆ ὅτι ἐφθιάσαμεν εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον: εἰς τὴν πλήρη κατ' ἐννοίαν βεβαιότητα. Ἴσως διὰ τοῦτο δὲν ἐγένετο πλέον χρῆσις ἐνταῦθα τῶν ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως τόσον διαφωτιστικῶν ἐννοιῶν τοῦ «Φιλήβου», διότι ἐθεωρήθη σπουδαιότερον νὰ ἰσχυροποιηθῆ ἡ τελείως θετικὴ σημασία τοῦ χώρου ὡς ἐκείνου τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὴν ἐννοίαν τοῦ «τόδε», τοῦ καθ' αὐτὸ μόνιμου ὑποστρώματος παντὸς γίνεσθαι, ἢ νὰ ἐξαρθῆ ἅπαξ ἔτι ἡ ἀπλῆ ἀντίθεσις μεταξὺ ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς βεβαιότητος τῆς καθαρᾶς θέσεως τῆς διανοήσεως ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀοριστίας και ἀπλῶς ἀφηρημένης ἐπιδεκτικότητος καθορισμοῦ (χωρὶς νὰ γίνῃ μνεῖα ἐπὶ τίνος θετικοῦ στοιχείου

στηρίζεται τὸ ἐπιδεικτικὸν τοῦτο προκειμένου περὶ τινος τὸ ὅποιον ἐντε-
λῶς στερεῖται καθορισμοῦ). Ἐπρόκειτο πρωτίστως ἀπὸ τὸ τὸ γίνεσθαι,
τονιζομένης ἐκ νέου καὶ τελείως τῆς διαφορᾶς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ εἶναι, νὰ
ἀνυψωθῆ εἰς τὸ ἀνώτατον δυνατὸν σημεῖον θετικότητος τοῦ ὁποίου εἶνε
ἐπιδεικτικόν, ἐπρόκειτο, κατὰ τὴν ἀπαραμίλλως χαρακτηριστικὴν ἐκείνην
ἐκφρασιν, νὰ ἀποκτήσῃ τὸ στήριγμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ εἶ-
ναι. Ἡ ἀπλή σταθερότης τῆς ἐννοίας τοῦ προσδιορισμοῦ δὲν ἐξαρκεῖ
πρὸς τοῦτο· ἡ ταυτότης αὕτη δὲν ἀφορᾷ τὸ φαινόμενον ὡς τοιοῦτον ἀλλ'
δορίζει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ τοῦτέστι τὸ καθαρὸν εἶναι τῆς Ἰδέας·
δὲν θὰ ἠμπούδιζε τοῦτο τὸ φαινόμενον (ὡς τόσον ζωηρῶς περιγράφεται
τοῦτο ἐνταῦθα 52 C) νὰ περιπλανᾶται ἀσταθῆς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, χω-
ρὶς νὰ προσκολλᾶται εἰς οὐδένα, ἀφοῦ δὲν ἀνίηκει εἰς αὐτὸν μονίμως. Ἄν
θὰ ἠδύνατο καὶ ἀποκτήσῃ τὸ στήριγμα ἐπὶ τοῦ εἶναι ἂν μὴ τοῦλάχιστον
οἱ τῶσπι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς παρέμενον σταθεροὶ
μὴ ὑποκείμενοι εἰς γένεσιν καὶ φθοράν, εἰς μεταβολὴν ἢ ἀλλοίωσιν.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν: δὲν φαίνεται ἄρα γε οὔτω ὅτι εἰς τὸ ὑπόστρομα
τοῦτο, εἰς τὸν χῶρον, ἀποδίδεται πλήρες τὸ εἶδος τοῦ εἶναι τῶν Ἰδεῶν
μετὰ τῶν ὁποίων ἔχει κοινὰ τόσον σπουδαῖα χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα:
ὡς τὸ εἶναι αἰώνιον, τὸ ἀδύνατον τοῦ γίνεσθαι, τοῦ ἀλλοιοῦσθαι καὶ
φθίρεισθαι; Δὲν φαίνεται ὅτι μεταβάλλεται εἰς τι ἐντελῶς νοητὸν ἀφοῦ
πρόκειται νὰ μὴ εἶνε ὁρατὸν τι ἢ ἐν γένει αἰσθητὸν;

Ἄλλ' ἀκριβῶς τοῦτο ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἢ ὑποστηριζομένη θέσις: δὲν
ὑπάρχει μόνον τὸ αἰσθητὸν καὶ τὸ νοητὸν ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τρίτον τι τὸ
ὅποιον, ἀπὸ χαρακτήρος μέσον τι μεταξὺ τῶν δύο, μόνον εἶνε εἰς θέσιν νὰ
συμβιβᾷ τὴν ἄλλως ἀποκλείουσαν ἀλληλα ἀντίθεσιν αὐτῶν. Τοῦτο λοι-
πόν, κατὰ τὸν «Γίμαιον» εἶνε ὁ χῶρος: αὐτὸς οὗτος μὴ ὑποκείμενος εἰς
τὴν γένεσιν καὶ φθοράν καὶ τὴν ἀλλοίωσιν, χρησιμεύει ὡς «τύπος» ἢ ὑπό-
στρομα διὰ τὴν γένεσιν, τὴν φθοράν καὶ τὴν ἀλλοίωσιν, χάνει δὲ φυσικὰ
πᾶσαν σημασίαν ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει πλέον γένεσις, ἀλλοίωσις καὶ φθο-
ρά. Δὲν δύναται ἄρα νὰ συγκαταλεχθῆ τελείως εἰς τὸν κόσμον τῶν Ἰδεῶν,
ὁ λογικὸς αὐτοῦ τύπος δὲν εἶνε μεταξὺ αὐτῶν. Οὔτε εἶνε δυνατόν, ἄλλως
τε, ποτὲ νὰ συναχθῆ ἐκ τῶν καθαρῶν κατηγορουμένων τῆς διανοήσεως,
ἀπλῶς ὡς τοιοῦτον, ἀλλὰ μόνον ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῶν
πρὸς τὸ χτῆς πείρας. Ἀφ' ἑτέρου δὲν ἐκφράζει τὸ χ τοῦτο, ὡς τοι-
οῦτον, ἀλλὰ πάλιν μόνον ἀντιστρόφως ὡς ἐκ τοῦ δυνατοῦ τῆς σχέσεως
αὐτοῦ πρὸς τὰ καθαρὰ κατηγορούμενα τῆς διανοήσεως, ὡς ἐκ τοῦ δυνά-
τοῦ νὰ καθορισθῆ ὑπὸ τούτων.

Καὶ οὔτω δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἀντλήσῃ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ
ἐξ ἀμφοτέρων. Προσεγγίζει πρὸς τὰς καθαρὰς τῆς διανοήσεως θέσεις μέ-
χρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀπατηθῆ τις, διατηρεῖ ὅμως μὲν
ταῦτα τὸ ὅποιον δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐννοηθῆ ἀπλῶς ἐκ τῆς καθαρᾶς.

διανοήσεως. Βεβαίως ἢ βεβαιότης καὶ μονιμότης αὐτοῦ δύνανται νὰ ἐννοηθῶσι μόνον ἐκ τῶν νόμων τῆς καθαρᾶς διανοήσεως, οἱ νόμοι τοῦ χώρου δὲν δύνανται νὰ συναχθῶσιν ἄλλως ἢ ἐκ τῶν καθαρῶν νόμων τῆς διανοήσεως· ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ὁ χώρος, μετὰ τῶν κατὰ νόμον καθορισμῶν αὐτοῦ, τίθεται κατὰ τρόπον μὴ στηριζόμενον πλέον ἐπὶ μόνῃς τῆς δυνάμεως καὶ τῶν δικαίων τῆς διανοήσεως, ἀλλὰ καθίσταται τὸ πρῶτον κατάληπτος διὰ τῆς ἀναγκαίας ἀναφορᾶς τῆς διανοήσεως εἰς τὸ πρόβλημα τῆς πείρας, τ. ἔ. τοῦ καθορισμοῦ τοῦ καθ' ἑαυτὸ ἀορίστου, καθ' ἑαυτὸ ἐπ' ἀπειρον καθοριστοῦ, οὐδέποτε ὅμως ὑπὸ καθορισμοῦ τινος ἐξαντλουμένου. Ἡ ὕπαρξις τοῦ χώρου καὶ μετ' αὐτοῦ ἢ ὕπαρξις ἐν γένει τῆς συνδέσεως ὑποκειμένου καὶ κατηγορημένου ἢ ὁποία ὕπαρξις ἐκτὸς αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν τῶν κατηγορουμένων ἔχει ἀνάγκην καὶ τῆς ὀρισμένης συσχετίσεως πρὸς ἓν τι ἐνταῦθα καὶ νῦν καθοριστέον χ, ἰδοὺ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν εὐρίσκεται ἤδη ἐν τῷ καθαρῷ διαλογισμῷ τὸ ὅποιον μόνον ἀπλῶς ὑποθετικῶς δύναται νὰ τεθῇ· ὑποθετικῶς, ὅχι ἐν τῇ ἐννοίᾳ καθαρᾶς βάσεως τῆς διανοήσεως ἢ ὁποία μέχρι τέλους θὰ ἦτο λογικῶς δεδικαιολογημένη ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ αὐθαιρέτου θέσεως, σημείου τινὸς ἐνάρξεως ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶνε δυνατόν ὅλα τὰ λοιπὰ νὰ εἶνε λογικῶς καθορισμένα, παραμένοντα ὅμως ἐκτὸς τῆς λογικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἀφετηρίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνατρέχουσιν ἔστω καὶ δι' ἀστήροτάτης λογικῆς.

Τόσων πολλῶν λέξεων ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ χρῆσις διὰ νὰ καταστήσωμεν περίπου σαφὲς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πολὺ πιθανὸν εἶχε κατὰ νοῦν ὁ Πλάτων ὅταν ὠμίλει, συμφώνως πρὸς τὰ διδόμενα ἑαυτοῦ, περὶ τοῦ νόθου συλλογισμοῦ ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασίζεται ὁ χώρος. Διότι βεβαίως οὕτω, ἄνευ τῆς ἐπεξηγήσεως ἢ ὁποία ἐδόθη ἐνταῦθα, ἀπετέλει τι ἐντελῶς ὀξύμωρον διότι πλὴν τοῦ συλλογισμοῦ, τῆς καθαρᾶς συναγωγῆς, οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ στηριχθῇ ἢ γνησιότης τῆς γνώσεως· οὐδὲ θὰ προσέδιδε περισσοτέραν σαφήνειαν καθ' ἑαυτὸ ἐξεταζόμενον τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ ὅτι «μόλις εἶνε ἄξιον ἐμπιστοσύνης» (μόλις πιστόν). Διότι ἐὰν ἠδύνατο νὰ συναχθῇ ἐκ τῶν καθαρῶν καθορισμῶν τῆς διανοήσεως ὄφειλε βεβαίως ὁ χώρος νὰ εἶνε τόσον ἄξιος ἐμπιστοσύνης ὅσον καὶ ἡ Ἰδέα· ἐὰν δὲ μὴ νὰ εἶνε τόσον ὀλίγον ἄξιος ἐμπιστοσύνης ὅσον καὶ τὸ φαινόμενον. Ἄλλ' ἀκριβῶς τοῦτο σημαίνει ἡδη δι' ἡμᾶς τὸ «μόλις» τοῦτο· ἡ ἀρχὴ τοῦ χώρου προσεγγίζει ἀπέριπτος πρὸς τὴν βεβαιότητα τῶν καθαρῶν τῆς διανοήσεως θέσεων, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ φθάσῃ αὐτήν. Εἶνε λογικὸς πλὴν τελευταίου τινὸς ὑπολοίπου τὸ ὅποιον δὲν δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ καθαρῶς λογικόν· εἶνε βάσις, ἀλλὰ μόνον τοῦ φαίνεσθαι ὅχι τοῦ εἶναι· παρέχει δὲ οὕτω εἰς τὴν γένεσιν «στήριγμα» ἐπὶ τοῦ εἶναι χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὸ ἐντελῶς μέχρι τοῦ εἶναι, χωρὶς κἄν, ἀστηροτάτερον ἐξεταζόμενον τοῦ πράγματος, ὁ ἴδιος νὰ μετέχη τοῦ εἶναι. Διότι παραμένει πάντοτε ἢ ἀπειρία τῶν σχέσεων τοῦ χώρου ἢ ὁποία

δὲν ἀποκλείει προϊόντα καθορισμόν, ἐπιτρέπει ὅμως αὐτὸν μόνον ἀπὸ οἴου-
δήποτε αὐθαιρέτως, ὄχι καθαρῶς λογικῶς, ὡς ἀφρηρίας τριέντος σημείου.

Θὰ ἦτο εὐκόλον νὰ ἀνακηρύξη ὁ Πλάτων ἀπλούστατα τὸν χῶρον ὡς
τὴν βᾶσιν τῆς μαθηματικῆς γνώσεως· ὄχι βεβαίως τῆς ἐκ τῆς
καθαρῶς ἀριθμητικῆς διότι αὕτη ὀφείλει νὰ δύναται νὰ συναχθῆ ἔκ τῶν
καθαρῶν ἀφηρημένων ἐννοιῶν, ἀλλ' ἐν τῇ μᾶλλον συγκεκριμένῃ μορφῇ
τῆς ἐκ τῆς γεωμετρίας γνώσεως. Ἐὰν ἡ γεωμετρία (κατὰ τὴν «Πολιτείαν»)
εἶνε ἐπιστήμη αἰεὶ ὄντος τινός, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ εἶνε τοῦτο (χαρα-
κτηριζόμενον ἐνταῦθα, 52 Α, διὰ τοῦ αὐτοῦ διακριτικοῦ σημείου) ἢ ὁ χῶ-
ρος· ἐὰν δέ, πλὴν τούτου, εἶνε οὗτος ἐπιδεικτικὸς νὰ πραγματευθῶμεν
λογικῶς περὶ αὐτοῦ, ποία ἄλλη ἐπιστήμη θὰ ἦτο ἢ κατάλληλος ἐὰν μὴ ἡ
τῶν μαθηματικῶν τοῦ χώρου: ἡ γεωμετρία; ὁ δὲ (ἀπλῶς) ὑποθετικὸς χα-
ρακτήρ ὁ ὁποῖος ἀπεδόθη εἰς τὴν γεωμετρίαν ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» θὰ ἐξη-
γεῖτο οὕτω τελείως, ἀφοῦ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ γεωμετρικὸς χῶρος, καίτοι κατ'
ἑαυτὸν τελείως λογικῶς συντεταγμένος, δὲν εἶνε οὐχ ἥττον καθαρῶς λο-
γικῶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν γένει θέσιν αὐτοῦ ὡς ὑποστρώματος τοῦ αἰ-
σθητοῦ. Καὶ πράγματι ὁ χῶρος τοῦ «Τιμαίου» οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ὁ κα-
θαρὸς γεωμετρικὸς χῶρος ἀλλὰ νοούμενος ὡς βᾶσις, ὡς ἀρχή, καθιστῶσα
δυνατὸν τὸ φαινόμενον. Τοῦτο ἰδίως ἐπιβεβαιοῖ ἡ προέλευσις τῶν τεσσά-
ρων στοιχείων τὰ ὅποια διεμορφώθησαν ἐκ τοῦ οὐδεμίαν ἰδιότητα ἔχοντος
χώρου: *εἶδεςί τε καὶ ἀριθμοῖς* (53 Β) τοῦτέστι κατὰ γεωμετρικοὺς καὶ
ἀριθμητικοὺς, ἄρα ἐν γένει μαθηματικοὺς καθορισμοὺς, τοὺς ὁποίους κα-
τόπιν ὁ Πλάτων (ἄλλως ἢ ὁ Δημόκριτος) ἐπιχειρεῖ νὰ συναγίγη καθα-
ρῶς μαθηματικῶς, τοῦτέστι ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τῶν κανονικῶν σωματίων.

Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα φέρει ἡμᾶς καὶ ἡ πρὸς τὸν «Φίλιππον» σύγ-
κρισις. Ἡ ἐννοια τοῦ χώρου εἰσήχθη ἐκεῖ ἐν στενωτάτῃ συναφείᾳ πρὸς
τὴν τοῦ ὀρισμένου ὄγκου, τῆς ἰδιότητος τοῦ κατ' ἀριθμὸν καὶ μέτρον
καθορισμοῦ, ἐν διαρκεῖ ἄρα σχέσει πρὸς τὰς μαθηματικὰς βᾶσεις τῆς γνώ-
σεως τοῦ αἰσθητοῦ. Ἐκεῖ ἀντιπροσωπεύει αὐτόχρομα τὴν ἀρχὴν τοῦ δυ-
νατοῦ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ αἰσθητοῦ, καθὼ μαθηματικὴν κατὰ τὸ οὐσιῶ-
δες αὐτῆς χαρακτηριστικόν, διότι μόνον ὁ μαθηματικὸς καθορισμὸς εἶνε
ἀληθῆς, ἀκριβὴς καθορισμὸς, ὡς ἐπανειλημμένως τονίζεται ἐν τῷ «Φιλήβῳ».

Ὅμοίως καὶ ἡ πρὸς τὸν «Παρμενίδην» συνάφεια ἀποκαθίσταται διὰ
τῆς χρήσεως τοῦ ἐκεῖ τὸ πρῶτον εἰσαχθέντος ὄρου «ὄγκος». Ταῦτοχρό-
νος ὅμως ἀποτελεῖ τοῦτο καὶ σημεῖον συναφείας πρὸς τὸν Δημόκριτον.
Κατὰ τοῦτον (Ἀριστοτ. περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς I 8) τὰ ἄτομα - τὰ
ὅποια ἐπίσης ἀποκαλοῦνται καὶ Ἰδέαι, μορφαί, ἐπίσης καὶ «Γόδες», τ. ἔ.
ὀρισμένον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν κενὸν χῶρον, ὡς τὸ ἄπειρον—εἶνε
ἀόρατα διὰ σμικρότητα τῶν ὄγκων, διότι ἡ αἰσθησις ἔχει πάντοτε κα-
τώτατον ὄριον, τὸ ὅπολον ὅμως δὲν περιορίζει τὸν μαθηματικὸν λαγισμόν.
Τὸ περὶ τῶν πρώτων στοιχείων τῶν σωματίων, τὰ ὅποια ἐκ τοῦ ἀορίστου

χώρου, διὰ τῶν κανονικῶν ἐπιφανειῶν διαιροῦνται κατὰ μορφήν καὶ ἀριθμόν, πραγματευόμενον χωρίον ἔχει κατὰ γράμμα ὡς ἑξῆς: ὡς ἐκ τῆς σμικρότητος αὐτῶν εἶνε καθ' ἕκαστον ἀόρατα δι' ἡμᾶς, καὶ μόνον ὅταν πλείονα ἐξ αὐτῶν εὐρεθῶσι συνηθροισμένα καθίστανται εἰς ἡμᾶς ὄρατοὶ οἱ ὄγκοι αὐτῶν (τοὺς ὄγκους αὐτῶν δρᾶσθαι 56 C). Διὰ τῆς ὁρισμένης μορφῆς διακρίνονται σαφῶς οἱ ὕλικοι ὄγκοι ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ χώρου καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ ἄτομα τοῦ Δημοκρίτου. Καὶ ταῦτα ἐπίσης δι' οὐδενὸς ἄλλου διακρίνονται ἀπὸ τοῦ κενοῦ τ.ἔ. τοῦ ἀορίστου χώρου ἢ διὰ τοῦ ὁρισμένου «Ἰόδε» τ. ἔ. τῆς ὁρισμένης μορφῆς, καὶ ὅμως ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης ἀντιτίθενται ταῦτα (τῷ χώρῳ) ὡς τὸ Ἴ τῷ Μηδενί, τὸ εἶναι τῷ Μηεἶναι, τὸ ἄποῖον ὅμως Μηδὲν ἢ Μη-εἶναι ὁπωσοῦν ὑπάρχει, τοὔτέστιν ὡς ἀπαραίτητον ὑπόστρωμα διὰ μόνον τὸ ἀληθῶς (πραγματικῶς) ὄν, διὰ τὰ σώματα. Ἰῶσον πρὸς τὸ παράδοξον τοὔτο εἶναι τοῦ Μηδενός, εἶναι ἀορίστου τινός, προσεγγίζει τὸ μὴ ἐμπνέον ἐμπιστοσύνην τοῦ Πλάτωνος, ὁ χώρος, καὶ ὁ σχεδὸν λογικὸς ἀλλ' οὐχ ἦττον μὴ γνησίως λογικῶς χαρακτήρ τὸν ὁποῖον ἀποδίδει εἰς αὐτόν.

Ἡ μεγάλη μεταξὺ Πλάτωνος καὶ Δημοκρίτου ὁμοιότης ἢ ὁποία ἔκαμεν ἐντύπωσιν καὶ εἰς τὸν Ἀριστοτέλην (εἰς τὸ μνημονευθὲν χωρίον 325 b 25) εἶνε τοσοῦτον μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητος ὅσον ὁ Πλάτων ἀκριβῶς εἰς τὸν «Τίμαιον» (μὴ παραδεχόμενος τὸ κενόν, 58 A, 79 B, 80 C, ὡς καὶ τοὺς ἀπείρους κόσμους, 55 C) λίαν σαφῶς κηρύσσεται ἐναντίον τοῦ ἀτομισμού. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἀμφοτέρους ἐξ ἴσου θίγει ἢ μομφὴ ὅτι ἔλλείπει παρ' αὐτοῖς ἀρχὴ δυναμικὴ καὶ ὅτι ὁ ἀπλοῦς γεωμετρικὸς ἀφορισμὸς ἀποτελεῖ τὰ σώματα διὰ τὸν ἀμορισμὸν δὲ τοῦτον ὁ μὲν Δημοκρίτος οὐδεμίαν ἐν γένει εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἀναφέρῃ αἰτίαν, ὁ δὲ Πλάτων μόνον τὴν τοῦ κάλλους τῶν κανονικῶν σχημάτων. Τοιοῦτοτρόπως ἔλλείπει ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὄγκου τῶν σωμάτων ἀρχὴ τις τοῦ καθορισμοῦ τοῦ μεγέθους ὅσον σαφῶς καὶ ἂν ἔχη ἀναγνωρισθῆ ὡς τι ἐπιθυμητὸν ὁ καθορισμὸς τοῦ ὕλικου ὄγκου. Ὅταν ὑπερβῆ τις τὸ κατώτατον ὄριον τῆς αἰσθήσεως φθάνει πρωτίστως μόνον εἰς τὸ ἐπ' ἀπειρον διαιρετὸν εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς ἐν τῷ Δημοκρίτῳ, ἀντιπαρατίθεται τὸ διαιρετὸν μόνον ὡς ζητούμενον (postulatum) ἄνευ ἀναγνωρίσεως λογικῆς τινος αἰτίας ἔνεκα τῆς ὁποίας δὲν ἐξακολουθεῖ ἢ διαίρεσις. Παντελῶς δὲ ἔλλείπει ἀρχὴ τις τῆς νομιμότητος τῆς κινήσεως, καίτοι καὶ αὕτη ὡς ἐπιθυμητόν τι πολὺ πλησίον εὐρίσκεται, ἀφοῦ, συμφώνως πρὸς τὰς προϋποθέσεις, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ νοηθῆ ἐν τῇ φύσει εἰμὴ ἢ ἐναλλαγὴ τύπου ὑπὸ δυναμικῶν, καθαρῶς μαθηματικῶς καὶ αὐθις ὁριστέων, καθορισμῶν ἐν τῷ χώρῳ (πρβλ. ἀν. σελ. 157 καὶ 154). Ἡ μόνη ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ χρησιμοποιήσιμος ἐπιστημονικὴ νύξις εἶνε ὁ κύκλος ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον αἱ στοιχειώδεις μορφαι τῶν σωμάτων λέγεται ὅτι διαγράφουσι μεταβαίνουσαι ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἀναγεννῶνται ἀμοιβαίως. Πάντα τὰ λοιπὰ συνέχονται στενῶς

πρὸς τὴν πυθαγοραΐζουσαν γένεσιν τοῦ σύμπαντος, διὰ τὴν ὁποίαν ἰσχύουσι καλλιτεχνικαὶ μᾶλλον ἢ λογικαὶ ἀρχαί, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐκ τούτου διὰ τῶν συσσωρευομένων καὶ ἐνισχυομένων ἐκφράσεων ἐπιφυλάξεως δηλοῦσιν ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ κριθῶσι μᾶλλον ὡς ἀπλῶς δυνατὰ καὶ πιθανὰ.

Ὅσον ὅμως ἀτελὴς καὶ ἐν τῇ περαιτέρῳ ἀναπτύξει, μάλιστα ἐν γνώσει αὐθαίρετος καὶ ἂν παρίσταται ἡ θεωρία αὕτη τῆς ὕλης, ἰδίως παραβαλλομένη πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης, ἐν τῇ θεμελιώδει αὐτῆς τάσει μένει πιστὴ εἰς τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ «Παρμενίδου» καὶ ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῆς πείρας καὶ μάλιστα ἐπιμαθηματικῶν ἀρχῶν. Οὐδαμοῦ μάλιστα παρὰ Πλάτωνι πλησιάζει ὁ αἰσθητὸς κόσμος, ὁ κόσμος τῆς γενέσεως, τόσον πρὸς τὴν σημασίαν τινὸς τὸ ὁποῖον εἶνε, ἐν τοσοῦτῳ θετικῇ καὶ συγκεκριμένη μορφῇ ὅσον ἐνταῦθα διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ χώρου ὡς σταθεροῦ, μονίμου συστήματος τόπων ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶνε δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἡ μεταβολὴ αὐτῶν τούτων τῶν κατηγορουμένων ἀποκτώσα οὕτω «στήριγμα ἐπὶ τοῦ εἶναι». Ἡ ἐμελίωσις ὅμως αὕτη εἶνε λογικὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους καὶ στηρίζεται ἀποκλειστικῶς μόνον ἐπὶ τῶν νομίμων ὅρων τῆς κρίσεως, ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς βεβαιότητος, τῆς ἀναφορᾶς τῶν κατηγορουμένων τῆς διανόησεως εἰς τὸ χτῆς πείρας. Ἡ σημασία τῆς Ἰδέας ὡς νόμου καὶ μάλιστα νῦν ἐν τῇ ἀδιασπίαστω συναναφορᾷ αὐτῆς πρὸς τὸ προβληματικὸν ἀντικείμενον τῆς πείρας, μᾶς δίδει τὴν κλεῖδα πρὸς κατανόησιν καὶ τούτου τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐντεῦθεν πεισματωδέστερον παρανοηθέντος συγγράμματος.

2. Οἱ Νόμοι.

Προκειμένου νὰ περιγράψωμεν τὴν περὶ τῶν Ἰδιῶν θεωρίαν, μόνον ἐν εἴδει παραρτήματος καὶ ἐν συντομίᾳ εἶνε δυνατόν νὰ ἔχη τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐξετασθῇ τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Πλάτωνος: οἱ Νόμοι. Ὅσον καὶ ἂν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, ἀπὸ ἠθικῆς, κοινωνικο-πολιτικῆς καὶ κοινωνικοπαιδαγωγικῆς ἀπόψεως, δικαιολογῇ τὸ ζωηρότερον ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον τελευταίως ἤρξαντο ἐκ νέου ἐπιδεικνύοντες οἱ συγγραφεῖς διὰ τὸ σπουδαῖον καὶ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος αὐτοῦ τοῦτο βιβλίον, παραιτεῖται οὐχ ἥττον τοῦτο σχεδὸν ἐντελῶς θεωρητικῶν βάσεων, εἶνε δὲ ἀδύνατον νὰ παραγνωρίσῃ τις ὅτι ἐξ ἐπίτηδες ἀποφεύγει ἰδίως τὰς διαλεκτικὰς συζητήσεις. Καὶ εἰς τὰ ὀλίγα χωρία ὅπου θίγονται ζητήματα τῆς ἐν γένει μεθόδου, κατὰ τοσοῦτον στοιχειώδη τρόπον ἐπεξηγεῖται καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ τί εἶνε ἀφηρημένη ἔννοια κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λέξιν (895 DE, πρὸβλ. 963 C, 965 C), ὥστε ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ βιβλίον τούτο